

Investigating the Sustainable Income Sources of Hamedan Municipality and Presenting a Model of Stabilizing Income Sources and Providing Financial Resources in Municipalities: The Study of Hamedan Municipality

Gholamreza Kordestani¹ , Vahid Shahbazi²

1. Department of Accounting, Faculty of Social Sciences, Imam Khomeini International University, Qazvin, Iran. Email: kordestani@soc.ikiu.ac.ir
2. Corresponding author, Department of Accounting, Faculty of Social Sciences, Imam Khomeini International University, Qazvin, Iran. Email: shahbazivahid7712@gmail.com

Article Info

Article type:

Research Article

Article history:

Received 12 January 2024

Received in revised form 21

April 2024

Accepted 20 May 2024

Available online 28 June 2025

Keywords:

Financing,
stabilization model,
stable and unstable income

JEL classification:

M, M4, M41

ABSTRACT

Objective: The purpose of this research was to investigate the sustainable sources of income of Hamedan municipality and to present a model of stabilizing income sources and providing financial resources in municipalities.

Method: This research is fundamental in terms of its purpose and mixed (qualitative and quantitative) in terms of data collection method. In this research, a semi-structured interview was used in the qualitative part and a questionnaire was used in the quantitative part to collect the research data. In the qualitative part of this research, 8 experts participated in the research with the help of purposeful snowball sampling method. In the quantitative section, the number of non-responders to the questionnaire was 30, who were selected based on available sampling. Data analysis was done using t-test, utility spectrum and Delphi. By examining the income sources of Hamedan municipality in the current situation, the stability of each income code was measured and unstable incomes were identified by expert experts. Then, the proposed model was presented based on the review of the theoretical foundations of the subject, the results obtained from the evaluation of the experts, and the approval of the experts.

Results: The results of the evaluation of the current status of Hamedan Municipality's revenue codes showed that in the studied period (2018-2022) Hamedan Municipality has been identified as 59% of unstable resources, 21% of relatively stable resources and only 20% of stable resources. The lack of success of the municipality in providing the necessary financial resources for the heavy costs of building urban infrastructure.

Conclusions: The revenue system of Hamedan Municipality is relatively unstable and based on fees received due to the sale of density, fines for change of use or removal of parking and infrastructure violations. Therefore, it is necessary to modify this structure. For this purpose, in the current research, a proposed model was presented to overcome the financing challenge. The presentation of the stabilization model, "increasing stable incomes and managing and improving the role of stable income sources, as well as providing new solutions and methods of financing from the financial and monetary markets" has been emphasized. And by inferring from the studies, suggestions were made to improve the financial and income resources of Hamadan municipality, according to the capacities of the approved sustainable income law.

Cite this article: Kordestani, G., & Shahbazi, V. (2025). Investigating the sustainable income sources of Hamedan municipality and presenting a model of stabilizing income sources and providing financial resources in municipalities: the study of Hamedan municipality *Operational and Performance Research in Accounting and Auditing*, 5 (2), 81-104.

Introduction

The municipal budget is a tool that significantly impacts the macroeconomic and long-term economic factors of the region. Additionally, it serves as an important instrument for municipal management to effectively provide public services to residents (Viera Papcunova et al., 2020, p. 21). According to Article 73 of the Law on Municipalities, the municipality is a public and non-governmental institution. Given its public nature, it has a non-profit function, and all municipal revenues must be used exclusively for the benefit of the same city. All municipalities are striving to create a systematic and coherent revenue system that will lead to sustainable income. Sustainable income, which currently constitutes a small portion of the total revenue sources for municipalities, is defined as income earned in a manner that does not compromise the rights of future generations (i.e., it is sustainable), does not degrade quality of life (i.e., it does not negatively impact urban health), and does not deplete vital resources for future generations (i.e., it is desirable). This concept aligns with the global understanding of sustainable development, which has been defined over the past 20 years as a model that not only meets the needs of the current generation but also enables future generations to meet their own needs (World Commission on Environment and Development, 1987; United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, 1997).

The dependence of municipalities in large and medium-sized cities on government resources and aid results in a shortage of sustainable resources for the country (Danesh Jafari et al., 2014, p. 16). The most important tool for effective city management and development is ensuring sufficient and sustainable financing for the preparation and implementation of urban management programs. The weakness of sustainable revenue sources in some large and medium-sized cities has hindered municipalities' ability to fulfill their responsibilities in meeting citizens' needs (Danesh Jafari et al., 2014, p. 16). Moreover, with increasing urbanization and rising expectations for well-being and urban convenience, municipalities have planned new services, which has placed additional burdens on municipal budgets (Richiedei & Tira, 2020, p. 9). Hamedan Municipality is also grappling with these challenges in meeting expectations and providing services within the constraints of sustainable financial resources.

Regarding sustainable financing and the identification of sustainable and unstable income in certain metropolitan municipalities, as well as the provision of appropriate strategies to create sustainable income (Shorzei & Majed, 2011; Mozaffari et al., 2016; Mousavi et al., 2011; Kamali Mashhoud & Sedighi, 2011; Miami, 2010; Hajilou et al., 2017; Danesh Jafari et al., 2014), no research has been conducted to date following the approval of the *Municipal Sustainable Income Law* in Iran. This law aims to establish a framework for sustainable financing based on the capacities outlined in recent legislation. Accordingly, this research considers the capabilities of the *Municipal Sustainable Income Law* (2012) and seeks to

identify sustainable income sources while providing recommendations for stabilizing income and financing in Hamedan Municipality. The proposed model can also be applied to similar municipalities. This study presents a model for sustaining the revenue system and financing in Hamedan Municipality by understanding the continuity of revenue streams and enhancing revenues according to existing capacities. The purpose of this research was to investigate the sustainable sources of income of Hamedan municipality and to present a model of stabilizing income sources and providing financial resources in municipalities.

Method

This research is fundamental in terms of its purpose and mixed (qualitative and quantitative) in terms of data collection method. In this research, a semi-structured interview was used in the qualitative part and a questionnaire was used in the quantitative part to collect the research data. In the qualitative part of this research, 8 experts participated in the research with the help of purposeful snowball sampling method. In the quantitative section, the number of non-responders to the questionnaire was 30, who were selected based on available sampling. Data analysis was done using t-test, utility spectrum and Delphi. By examining the income sources of Hamedan municipality in the current situation, the stability of each income code was measured and unstable incomes were identified by expert experts. Then, the proposed model was presented based on the review of the theoretical foundations of the subject, the results obtained from the evaluation of the experts, and the approval of the experts.

Results

The results of the evaluation of the current status of Hamedan Municipality's revenue codes showed that in the studied period (2018-2022) Hamedan Municipality has been identified as 59% of unstable resources, 21% of relatively stable resources and only 20% of stable resources. The results indicate the lack of success of the municipality in providing the necessary financial resources for the heavy costs of building urban infrastructure.

Conclusion

The revenue system of Hamedan Municipality is relatively unstable and based on fees received due to the sale of density, fines for change of use or removal of parking and infrastructure violations. Therefore, it is necessary to modify this structure. For this purpose, in the current research, a proposed model was presented to overcome the financing challenge. The presentation of the stabilization model, "increasing stable incomes and managing and improving the role of stable income sources, as well as providing new solutions and methods of financing from the financial and monetary markets" has been emphasized. In addition, by inferring from the studies, suggestions were made to improve the financial and income

resources of Hamadan municipality, according to the capacities of the approved sustainable income law.

The revenue system of Hamedan Municipality is currently unstable and relies on precarious methods. The sustainable financing model includes increasing sustainable revenues, gradually reducing unstable financing sources, enhancing the role of sustainable revenue streams, and exploring new financing methods from financial and monetary markets. Based on various studies, suggestions have been made to improve the financial and revenue sources of Hamedan Municipality, taking into account the capacities outlined in the *Sustainable Revenues Law* approved in 2022. Unfortunately, these capacities have not been embraced by Hamedan Municipality thus far.

One of the main reasons for this oversight is the short-term perspective (four years) of the mayor and city management, which focuses on financing current expenses and short-term projects during their tenure. This cycle occurs every four years with the change of the city council. Consequently, each new manager tends to prioritize strengthening their resume and implementing politically motivated or imposed projects rather than creating sustainable and continuous income for future periods and generations. It is suggested that future research should address another challenge of the municipal budget: the budget structure itself. This research should consider corrective and adaptive measures related to accrual accounting. Additionally, the relationship between credit allocation and increasing sustainable revenues should be examined to assess its impact on the planning and execution efficiency of urban management services.

Author Contributions

All authors contributed equally to the conceptualization of the article and writing of the original and subsequent drafts.

Data Availability Statement

Data available on request from the authors.

Acknowledgements

The authors would like to thank all participants in the present study.

Ethical Considerations

The authors avoided data fabrication, falsification, plagiarism, and misconduct.

Funding

This research did not receive any specific grant from funding agencies in the public, commercial, or not-for-profit sectors.

Conflict of Interest

The authors declare no conflict of interest.

بررسی منابع درآمدی پایدار شهرداری همدان و ارائه الگوی پایدارسازی منابع درآمدی و تأمین منابع مالی در شهرداری‌ها: مورد مطالعه شهرداری همدان

غلامرضا کردستانی^۱، وحید شهبازی^۲

۱. گروه حسابداری، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه بین‌المللی امام خمینی قزوین، ایران. رایانامه: kordestani@soc.ikiu.ac.ir

۲. نویسنده مسئول، گروه حسابداری، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه بین‌المللی امام خمینی قزوین، ایران رایانامه: shahbazivahid7712@gmail.com

اطلاعات مقاله	چکیده
<p>نوع مقاله: مقاله پژوهشی</p> <p>تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۱۰/۲۲</p> <p>تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۰۲/۰۲</p> <p>تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۲/۳۱</p> <p>تاریخ انتشار: ۱۴۰۴/۰۴/۰۸</p> <p>کلیدواژه‌ها: تأمین مالی، الگوی پایدارسازی، درآمد پایدار و ناپایدار.</p> <p>طبقه‌بندی موضوعی: M1, M۴, M۴۱</p>	<p>هدف: هدف این پژوهش بررسی منابع درآمدی پایدار شهرداری همدان و ارائه الگوی پایدارسازی منابع درآمدی و تأمین منابع مالی در شهرداری‌ها بوده است.</p> <p>روش: این پژوهش از نظر هدف از نوع بنیادی و از نظر روش گردآوری داده‌ها نیز آمیخته (کیفی و کمی) بوده است. در این پژوهش برای جمع‌آوری داده‌های پژوهش در بخش کیفی از مصاحبه نیمه ساختاریافته و در بخش کمی از ابزار پرسشنامه استفاده شده است. در بخش کیفی این پژوهش با کمک روش نمونه‌گیری هدفمند از نوع گلوله برفی ۸ نفر از خبرگان در پژوهش مشارکت داشتند. در بخش کمی نیز تعداد پاسخگویان به پرسشنامه ۳۰ نفر بوده است که بر اساس روش نمونه‌گیری در دسترس انتخاب شدند. تحلیل اطلاعات با استفاده از آزمون تی، طیف مطلوبیت و دلفی انجام شد. با بررسی از منابع درآمدی شهرداری همدان در وضع موجود، میزان پایداری هر کد درآمدی سنجیده شد و درآمدهای ناپایدار توسط کارشناسان خبره شناسایی گردید. سپس الگوی پیشنهادی بر اساس مرور مبانی تئوریک موضوع، نتایج بدست آمده از ارزیابی خبرگان ارائه شده و تأیید کارشناسان خبره رسید.</p> <p>یافته‌ها: نتایج ارزیابی از وضعیت فعلی کدهای درآمدی شهرداری همدان نشان داد که در دوره زمانی مورد مطالعه (۱۳۹۷-۱۴۰۱) شهرداری همدان به میزان حدود ۵۹ درصد از منابع ناپایدار حدود ۲۱ از منابع نسبتاً پایدار و تنها حدود ۲۰ درصد از منابع پایدار شناسایی شده است. و عدم توفیق شهرداری در تأمین منابع مالی لازم برای هزینه‌های سنگین احداث زیرساخت‌های شهری.</p> <p>نتیجه‌گیری: نظام درآمدی شهرداری همدان در وضع موجود نسبتاً ناپایدار و مبتنی بر عوارض دریافتی ناشی از فروش تراکم، جریمه‌های تغییر کاربری و یا حذف پارکینگ و تخلفات زیربنایی است. از این رو لازم است تا این ساختار اصلاح گردد. بدین منظور در پژوهش حاضر الگوی پیشنهادی برای برون رفت از چالش تأمین مالی ارائه گردید. ارائه الگوی پایدارسازی «افزایش درآمدهای پایدار و مدیریت و بهبود نقش منابع درآمدی پایدار و نیز بر ارائه راه‌کارها و روش‌های نوین تأمین مالی از بازارهای مالی و پولی» تأکید شده است. و با استنتاج از مطالعات، پیشنهادهایی جهت بهبود منابع مالی و درآمدی شهرداری همدان، با توجه به ظرفیت‌های قانون درآمدهای پایدار مصوب ارائه گردید. این پژوهش علاوه بر شناسایی درآمدهای پایدار و ناپایدار در شهرداری کلان شهر همدان، اقدام به ارائه الگو و راهبردهای مناسب به منظور پایدارسازی منابع درآمدی و تنوع بخشی در تأمین منابع مالی به روش‌های نوین، در شهرداری همدان کرده است. این مقاله می‌تواند در برنامه‌ریزی‌های آتی شهرداری در تصویب بودجه و تأمین منابع واحدهای شهرداری کاربرد داشته باشد.</p>

استناد: کردستانی، غلامرضا؛ و شهبازی، وحید (۱۴۰۴). بررسی منابع درآمدی پایدار شهرداری همدان و ارائه الگوی پایدارسازی منابع درآمدی و تأمین منابع مالی در

شهرداری‌ها: مورد مطالعه شهرداری همدان. پژوهش‌های حسابداری و حسابرسی عملیاتی و عملکرد، ۵ (۲)، ۸۱-۱۰۴.

مقدمه

بودجه شهرداری ابزاری است که به طور قابل توجهی بر عوامل کلان و بلندمدت اقتصادی منطقه تأثیرگذار است. علاوه بر این، ابزار مهمی برای مدیریت شهرداری جهت ارائه مؤثر خدمات عمومی به ساکنان نیز است (Viera, 2020). طبق ماده ۷۳ قانون شهرداری‌ها، شهرداری، مؤسسه‌ای عمومی و غیردولتی است و با توجه به ماهیت عمومی آن، عملکرد غیرانتفاعی دارد و کلیه درآمدهای شهرداری منحصرأ باید به مصرف همان شهر برسد. تمامی شهرداری‌ها در حوزه درآمدی در پی ایجاد سیستمی نظام یافته و منسجم هستند، که منجر به کسب درآمدی پایدار برای شهرداری شود. درآمد پایدار که در حال حاضر بخش اندکی از کل منابع درآمدی شهرداری‌ها را تشکیل می‌دهد، درآمدی است که به گونه‌ای کسب شود که حقوق نسل آتی از بین نرود (تداوم‌پذیر باشد)، سطح کیفیت زندگی تنزل نیابد (به سلامت شهری خللی وارد نکند) و منابع مهم برای استفاده نسل‌های آینده از بین نرود (مطلوب باشد)، این همان مفهوم پذیرفته شده در سراسر جهان از توسعه پایدار است که از زمان ایجاد آن در ۲۰ سال پیش، به عنوان یک الگوی توسعه تعریف شده که نه تنها نیازهای نسل فعلی را برآورده می‌کند، بلکه نسل‌های آینده را نیز قادر می‌سازد تا نیازهای خود را برآورده کنند (کمیسیون جهانی محیط زیست و توسعه^۱، ۱۹۸۷؛ سازمان آموزشی، علمی و فرهنگی سازمان ملل متحد، ۱۹۹۷). وابستگی شهرداری‌های شهرهای کلان و متوسط به منابع و کمک‌های دولتی باعث کمبود منابع پایدار برای کشور می‌گردد (Danesh Jafari et al., 2014, p.16). مهم‌ترین ابزار مؤثر بر مدیریت و توسعه شهرها، تأمین مالی کافی و پایدار برای تهیه و اجرای برنامه‌های مدیریت شهری است. ضعف منابع درآمدی پایدار در برخی شهرها بزرگ و متوسط باعث ناکارآمدی شهرداری در انجام وظایف آن‌ها در راستای رضایت شهروندان شده است (Danesh Jafari et al., 2014, p.16). از طرفی، با افزایش شهرنشینی، و افزایش انتظارات در جهت رفاه و سهولت شهرنشینی، شهرداری‌ها خدمات جدیدی را برنامه‌ریزی و در دستور کار قرار دادند، این موارد موجب سنگینی بودجه‌های شهرداری شده است (Richiedi and Tira, 2020, p.9). شهرداری همدان نیز با این چالش‌ها در برآورد انتظارات و خدمت‌رسانی با محدودیت مالی پایدار در انجام برنامه‌های محوله دست و پنجه نرم می‌کند.

پژوهش‌های صورت گرفته نیز دارای نکات قابل توجهی است که در ارائه این اثر مؤثر بوده است. در همین راستا، (Chetan vaidy & Hitesh Vaidya, 2011) به روش‌های تأمین مالی نوین در زمینه مدیریت شهری بر اساس مشارکت عمومی و خصوصی پرداخته و از مالیات به عنوان ابزار اساسی در شکل‌دهی بازار تأمین مالی شهرداری نام می‌برند. از نظر Govinda & Bird (2010) روند رو به توسعه نیاز به خدمات عمومی شهری ایجاد می‌کند، تا از منابعی مانند استقراض از بانک‌ها؛ هزینه‌های توسعه زیرساختی؛ فروش زمین؛ و مشارکت بخش خصوصی استفاده شود. (Venkatachalam 2005) نقش سازمان‌های شهری محلی^۲ را در تأمین مالی پروژه‌های شهری از طریق روش‌های نوین بسیار مؤثر می‌داند. این روش‌ها عبارتند از: انواع مالیات‌ها و عوارض محلی، مالیات‌های سبز، وام‌های بلاعوض بانک‌های بین‌المللی، جلب مشارکت بخش خصوصی و دولتی به طور همزمان برای سرمایه‌گذاری. بررسی‌ها حاکی از این است که سیستم تأمین درآمدی شهرداری همدان با چالش‌های عمده‌ای از جمله ناپایداری، نظام تأمین درآمدی و ناهماهنگی در برنامه‌ریزی پروژه‌های شهری به دلیل ناپایدار بودن تأمین مالی آن‌ها و همچنین عدم توفیق در دستیابی به بازارهای مالی و پولی مواجه می‌باشد. هدف این پژوهش توصیف و تحلیل درآمدهای پایدار و ارائه الگوی پایدارسازی درآمدها به جهت تأمین مالی برنامه‌های مدیریت شهری در شهرداری همدان با نگاه به ظرفیت‌های قانونی و عملیاتی سازی تأمین مالی بوده است، جهت دستیابی به هدف این پژوهش پاسخ به پرسش زیر الزامی است:

۱. چه میزان از درآمدهای شهرداری همدان پایدار و چه میزان ناپایدار است؟

¹. United Nations Environment Programme (ULB)

². Urban local bodies

برای دستیابی به اهداف پژوهش ابتدا روند گروه‌های درآمدی رو از گزارش تفریح بودجه از سال ۱۳۹۷ تا ۱۴۰۱ به مدت ۵ سال را استخراج و با کمک ابزارهای آماری تداوم، انعطاف و کیفیت گروه‌های درآمدی رو ارزیابی و سپس با تکیه بر مصاحبه‌ای که با خبرگان واحدهای مالی، حقوقی، منابع انسانی، فنی، عملیات و اجرایی صورت گرفت، الگوی پایدارسازی تأمین مالی شهرداری همدان ارائه شده است.

در خصوص تأمین مالی پایدار و شناسایی درآمد پایدار و ناپایدار در برخی شهرداری‌های کلان شهر و همچنین ارائه راهبردهای مناسب به منظور ایجاد درآمدهای پایدار از جمله (شرزه‌ای و ماجد، ۱۳۹۰؛ مظفری و همکاران، ۱۳۹۵؛ موسوی و همکاران، ۱۴۰۰؛ کمالی مشهود و صدیقی، ۱۴۰۰؛ میامی، ۱۳۹۹؛ حاجی‌لو و همکاران، ۱۳۹۶ و دانش جعفری و همکاران، ۱۳۹۳) انجام شده است، اما تاکنون پژوهشی بعد از تصویب قانون درآمدهای پایدار شهرداری‌ها در ایران ارائه چارچوبی برای تأمین مالی پایدار با تکیه بر ظرفیت‌های مصوبه اخیر انجام نشده است. بر این اساس این پژوهش با در نظر گرفتن ظرفیت‌های مصوبه مذکور (قانون درآمدهای پایدار تیرماه، ۱۴۰۱) اقدام به شناسایی درآمدهای پایدار و ارائه پیشنهاداتی جهت پایدارسازی منابع درآمدی و تأمین مالی در شهرداری همدان کرده است. همچنین الگوی پیشنهادی می‌تواند در شهرداری‌های هم‌تراز مورد استفاده قرار گیرد. این پژوهش الگویی برای تداوم‌سازی نظام درآمدی و تأمین مالی شهرداری همدان رو با کمک شناخت از تداوم گروه‌های درآمدی و افزایش درآمدها با توجه به ظرفیت‌های موجود ارائه کرده است.

در ادامه، در بخش دوم به بیان مبانی نظری و پیشینه تحقیق درآمد پایدار شهرداری‌ها پرداخته شده است. در بخش سوم، روش تحقیق بیان شده است. در بخش چهارم، تحلیل و یافته‌های پژوهش صورت گرفته است. در نهایت، نتیجه‌گیری و پیشنهادها مورد بحث قرار گرفته است.

مبانی نظری

منابع درآمدی شهرداری‌ها

دو اصل پایه برای تعیین درآمد شهرداری‌ها وجود دارد که عبارتند از:

- تأمین مالی از منابع داخلی: این منبع به طور کلی از محل عوارض محلی و بهای خدمات تأمین می‌گردد، عوارض محلی عبارتست از: وجوهی که برای تأمین بخشی از هزینه‌های شهر بر مواردی اعم از اراضی، مستحقات، تأسیسات، تبلیغات معابر و فضاهای درون شهری و ارزش افزوده ناشی از اجرای طرح‌های توسعه شهری و دارایی‌های غیرمنقول مطابق قوانین و مقررات تعیین می‌گردد. عناوین عوارض و ترتیبات وصول آن با پیشنهاد شورای اسلامی شهرها پس از تأیید شورای عالی استان‌ها، تهیه گردیده و دستورالعمل آن حداکثر تا پایان آذرماه هر سال توسط وزیر کشور، تصویب و ابلاغ می‌شود. بهای خدمات: کارمزدی است که شهرداری، سازمان‌ها، مؤسسات و شرکت‌های وابسته به شهرداری‌ها در چهارچوب قوانین و مقررات در ازای ارائه خدمات مستقیم، وصول می‌کنند (قانون درآمد پایدار، ۱۴۰۱: ماده ۲).
- تأمین مالی از منابع خارجی: منابعی هستند که محل تأمین آن‌ها معمولاً نهادهای خارج از چارچوب حاکمیتی شهرداری‌ها است و شهرداری‌ها، نقش کم رنگ‌تری در تصمیم‌گیری برای میزان و نحوه دریافت آن دارد؛ مانند کمک‌های میان‌حکومتی (Montazeri & Khodaei, 2011)

^۱ تیر سال ۱۴۰۱ قانونی با عنوان «درآمدهای پایدار شهرداری‌ها» در مجلس شورای اسلامی مصوب شد که مدیران شهری بدون رد اثربخشی قانون درآمد پایدار معتقدند این قانون نسبت به لایحه اولیه تغییرات چندانی نداشته است و جا داشت به شکل اساسی‌تری به موضوعات پیرامون درآمدهای پایدار و ناپایدار شهرداری‌ها بپردازد.

منابع درآمدی شهرداری‌ها در کشورهای مختلف عبارتند از: ۱. بهای خدمات: آب، فاضلاب، پسماند، کسب و پیشه، مالیات بر مستغلات و سایر موارد؛ ۲. درآمد مالیاتی: مالیات‌های محلی یا سهمی از مالیات‌های ملی؛ ۳. کمک یا وام گرفتن از حکومت‌های مرکزی؛ ۴. تسهیلات اعتباری و وام‌های کوتاه‌مدت از بانک‌ها و بخش خصوصی؛ ۵. وام بلندمدت و سایر منابع درآمدی برای هزینه‌های سرمایه‌ای که شهرداری‌ها به خوبی می‌توانند از تأمین مالی بازارها برای افزایش منابع از آن بهره ببرند؛ مانند اوراق قرضه؛ ۶. دارایی املاک شهری: مانند ساختمان‌ها و اراضی؛ ۷. منابع ناشی از وقف، وام و... (2015, Deiri). منابع درآمدی در شهرداری‌های کشور و به طور خاص در شهرداری همدان به شرح جدول ۱ است.

جدول ۱. منابع درآمدی شهرداری همدان بر اساس گزارش بودجه

ردیف	منبع درآمدی	نوع درآمد
۱	درآمدهای ناشی از عوارض عمومی	عوارض موضوع قانون مالیات بر ارزش افزوده
۲		درآمدهای ناشی از توسعه شهر
۳		درآمدهای ناشی از حمل و نقل
۴		درآمدهای ناشی از بهره برداری از فضای شهر
۵	درآمدهای اختصاصی	درآمدهای اختصاصی
۶	بهای خدمات و درآمدهای مؤسسات انتفاعی	بهای خدمات و درآمدهای مؤسسات انتفاعی شهرداری
۷		درآمد حاصل از تأسیسات شهرداری
۸	درآمدهای حاصل از وجوه و اموال شهرداری	درآمد حاصل از اموال شهرداری
۹		درآمد حاصل از وجوه شهرداری
۱۰	کمک‌های اعطائی دولت	یارانه‌ها و کمک‌های اعطائی دولت و سازمان‌های دولتی
۱۱	اعانات، کمک‌های اهدائی و دارائی‌ها	اعانات، کمک‌های اهدائی
۱۲		درآمدهای اتفاقی که به موجب قانون وصول می‌شود

مفهوم درآمد پایدار و شاخص‌های آن

در ادبیات مالی، مفهوم ثبات مالی احتمالاً برای اولین بار در سال ۱۹۹۴ توسط بانک انگلستان برای توصیف اهداف فعالیت بانک مرکزی غیر مرتبط با تضمین ثبات قیمت یا عملکرد کارآمد سیستم مالی مورد استفاده قرار گرفت. در زمینه دولت محلی، ثبات مالی اغلب با توانایی تسویه بدهی‌ها (پایداری مالی)^۱ و توانایی تأمین مالی وظایف خود و پاسخگویی مؤثر به نیازهای جامعه محلی شناسایی می‌شود. بنابراین، می‌توان بیان کرد که ثبات مالی عبارت است از: انجام معاملات مربوط به وظایف واحد با ضمانت پرداخت به موقع آن‌ها و عدم تأثیر نامطلوب بر بودجه، امکان تحقق وظایف تعیین شده خاص. برای واحد، تخصیص کارآمد منابع مالی، شناسایی و مدیریت مؤثر ریسک‌ها. ثبات مالی واحدهای دولت محلی عمدتاً به یک سیستم تأمین مالی به درستی ساخته شده بستگی دارد و بنابراین، منشأ ضعف منابع مالی دولت محلی ممکن است کمبود بودجه و همچنین فقدان یک سیستم منطقی برای مدیریت آن‌ها مطابق با نظریه مالی پایدار (Eeekka & Cyburt, 2020, p19) شهرداری‌ها زمانی از نظر مالی پایدار است که بتواند درآمد کافی برای انجام وظایف اصلی خود و ارائه خدمات در سطح قابل قبولی ایجاد کند.

در مدیریت شهری، درآمدهای پایدار باید از دو ویژگی تداوم‌پذیری و حفظ کیفی محیط شهری برخوردار باشند. تداوم‌پذیری به معنی اقلام درآمدی باید به شکلی باشند که در طول زمان قابل اتکا بوده و برای رسیدن به آن بتوان برنامه‌ریزی‌های لازم را انجام داد. بنابراین، همه اقلام درآمدی که به هردلیل تحت تأثیر شوک‌ها، بحران‌ها، تغییر قوانین و مقررات و نوسانات ارزی قرار می‌گیرند، قابل اتکا نبوده و خصیصه اول پایداری را ندارند. از طرف دیگر، تأمین مالی

^۱ پایداری مالی در تئوری و عمل. بانک جهانی، واشنگتن ۲۰۰۵، ص. ۱۱-۱۶.

پایدار باید به گونه‌ای تعریف شود که دستیابی به آن‌ها سطح کیفیت شهر را به عنوان پدیده‌ای زنده، در معرض تهدید و نابودی قرار ندهد. به عبارتی دیگر، مطلوب بودن و سالم بودن تأمین مالی شهری، همان دیدگاهی است که اقتصاددانان طی قرن بیستم بر آن در اقتصادهای ملی تأکید شده است (Sharzeei, 2008). طبق کامل‌ترین و جامع‌ترین تعریف ارائه شده توسط انجمن‌های دولت‌های محلی استرالیا، تأمین مالی پایدار یعنی توانمندی دولت برای مدیریت منابع مالی به اندازه‌ای باشد که با وقوع رخدادهای برنامه‌ریزی نشده در مالیات‌ها بتواند تعهدات حال و آینده‌اش را برای ارائه خدمات، برآورده کند و این اطمینان را به مالیات‌دهندگان بدهد که نسل‌های آتی با هزینه‌هایی که برای نسل‌های امروز ایجاد شده، مواجه نمی‌شوند و نیز نسل امروز همه بار مالی که نسل‌های آینده از آن سود می‌برند را متحمل نمی‌شوند. به عبارتی نسل‌های آینده با کاهش عظیم خدمات یا افزایش غیرمعقول نرخ مالیات‌داری که ناشی از به تعویق انداختن بدهی‌های نسل امروز است مواجهه نمی‌شوند.

اصلاح ضوابط نوسازی و بازآفرینی شهری با رویکرد نقش مدیریت شهری و انجمن شهر، تعیین نرخ تعرفه نوسازی با توجه به موقعیت مالی و اجتماعی هر شهر و با نظر شورای شهر، به رسمیت شناختن حضور شهرداری و انجمن شهری در تعیین بهای املاک شهری، اصلاح آیین‌نامه‌های مرتبط بر اساس قوانین خاص و عام شهرسازی، سیستمی شدن بانک اطلاعات املاک و استفاده از سیستم اطلاعات جغرافیایی برای کارشناسی و به‌روز کردن اطلاعات املاک شده است (Hadi Zenouz, 2008). همچنین بحث صندوق‌های سرمایه‌گذاری مشترک پرداخته‌اند حسن‌زاده و خسروشاهی (۱۳۸۶) چارچوبی پیشنهاد کرده‌اند که شامل مالیات محلی بر زمین‌ها و مستغلات بهای کالاها و خدمات، کمک‌های بلاعوض دولت، وام و استقراض، اعانات و کمک‌های اشخاص حقیقی و حقوقی و درآمدهای اتفاقی می‌باشد. (Mousavi and et al. 2011) نظام درآمدی شهر تفت را ضعیف و ناکارا ارزیابی کرده و راهکارهایی چون استفاده از سیستم مدیریت شهری نوین، تعریف پروژه‌های درآمدزا، توسعه خدمات شهری، تخصیص اعتبارات عمرانی به صورت برابر برای تمام سرفصل‌های بودجه‌ای پرداختند. همچنین (Danesh Jafari & Karimi, 2011) موارد ذیل را جزو درآمدهای پایدار شهرداری‌ها ارزیابی کرده‌اند: عوارض پسماند، عوارض سطح شهر، کسب و پیشه، مالیات بر مستغلات (که در حال حاضر دولت آن را وصول می‌کند)، عوارض سالانه اتومبیل، عوارض تلفن و گاز، مالیات بر ارزش زمین و بهای خدمات شهری. بر اساس نتیجه پژوهش (Sharzeei and Majed, 2011) نیز اکثر درآمدهای شهرداری‌های کشور، با مفاهیم پایداری و مطلوب بودن هم‌خوان نیستند و عمدتاً از منابع ناپایدار کسب می‌شوند. در حالی که منابع پایدار همچون عوارض نوسازی، مالیات بر زمین و مستغلات و درآمدهای حاصله از فروش خدمات نسبتاً مغفول مانده‌اند (Yeganegi Dastgardi, 2011) به نقش پراهمیت سازمان‌های توسعه شهری در این زمینه تأکید دارد. یکی از مشکلات اساسی نظام تأمین مالی شهرداری‌ها را به روزآوری و جستجوی منابع جدید برای تأمین بهای قراردادهای بزرگ شهری معرفی کرده است. در همین راستا برای ارائه چارچوب، شش اصل پایداری و ادامه‌دار بودن، منعطف بودن، حکمروایی شهری، همبستگی با توسعه اجتماعی، همبستگی با توسعه اقتصادی و همبستگی با توسعه محیطی را معرفی کرده است (Mozaffari et al., 2016, p.26).

با توجه به مبانی نظری و سابقه تحقیق می‌توان گفت، یک سیستم درآمد پایدار باید دارای ۵ ویژگی به شرح جدول ۲ باشد. براساس طرح جامع درآمدهای پایدار و سایر منابع مالی شهرداری همدان، تأمین مالی پایدار ازجمله درآمدهای شهرداری‌اند که از ویژگی‌های زیر برخوردار باشند.

جدول ۲. شاخصه‌های یک سیستم پایدار تأمین درآمد شهرداری

معیارهای اصلی	تعاریف	زیربخش‌ها
تداوم‌پذیری	یعنی کدهای درآمدی در طول زمان مستمر بوده و تحت تأثیر نوسانات بازار قرار نگیرد	تداوم و همیشگی بودن عدم وابستگی به نوسانات بازار و تحریم‌های اقتصادی
مطلوبیت	یعنی درآمدها به گونه‌ای باشند که دستیابی به آن‌ها شرایط کیفی شهر به عنوان یک پدیده زنده و پویا را تهدید نکند، به عبارتی کسب درآمد موجب ارتقاء رویکرد عدالت‌محوری شده و به ساختارهای زیست‌محیطی، کالبدی، اجتماعی و اقتصادی شهر آسیب نزند.	حفظ محیط‌زیست و عدم ایجاد انواع آلودگی‌ها حفظ ساخت فضایی کالبدی شهر حفظ سیما و منظر شهری حفظ ساختارهای اقتصادی شهر حفظ کیفیت زندگی شهروندان در طولانی مدت اختصاص تمام شهروندان از منابع و ثروت‌های عمومی شهر سهم از خدمات شهر بر اساس میزان مشارکت در پرداخت عوارض
انصاف‌پذیری	پایه درآمدی در طی زمان بزرگتر شده و موازی با گسترش مخارج افزایش یابد.	اشتغال‌زایی و کارآفرینی پایدار ایجاد ظرفیت تولیدی جامعه در طولانی مدت ایجاد رقابت در بخش خصوصی برای سرمایه‌گذاری
مشارکت‌پذیری	مشارکت شهروندان، نهادهای ملی و بین‌المللی در ایجاد درآمد شهرداری بیشتر شود تا به تدریج شهرداری‌ها تبدیل به سازمان‌هایی جامعه‌محور و مردم‌نهاد گردند.	افزایش همکاری مالی بانک‌ها افزایش همکاری بخش خصوصی افزایش مشارکت بخش بین‌المللی واگذاری تصمیم‌گیری‌ها و کارها به مردم
محل‌پذیری	هر کد درآمدی به تدریج منجر به کاهش حوزه‌ها و فضاها، مدیریتی، افزایش نقش شوراهای محله، انجمن‌های محله‌ای و شهردار در درآمدزایی شود.	کاهش حوزه‌ها و فضاها، مدیریتی افزایش نقش شوراهای محله در درآمدزایی افزایش نقش شهردار محله در درآمدزایی افزایش نقش انجمن‌های محله‌ای در درآمدزایی

منبع: (معاونت مالی و اداری اداره کل تشخیص و وصول درآمد)

در این زمینه پژوهش‌های متعددی انجام شده، برخی از پژوهش‌ها در این تحقیق اشاره می‌شود گانک^۱ (۲۰۲۲) در گزارشی، رتبه بندی درآمدهای ایالتی و شهرداری‌ها و ویسکانسین را نسبت به دیگر ایالت‌های منطقه کلمبیا بر اساس منابع درآمدی جداگانه و منابع درآمدی ترکیبی بررسی کرده است. براین اساس درآمدهای عمومی داخلی ویسکانسین شامل: مالیات‌ها، حق الزحمه‌ها، هزینه تحصیل، عوارض کالاها و خدمات و عایدی‌ها می‌باشند. عوارض و درآمدهای عمومی متفرقه شامل: عوارض بر تحصیلات (مؤسسات تحصیلات عالی و فروش غذای مدارس)، بیمارستان‌ها، بزرگراه‌ها، حمل و نقل هوایی، تسهیلات پارکینگ، تسهیلات بندرهای درون مرزی و دریایی، منابع طبیعی، پارک‌ها و مکان‌های تفریحی، توسعه مسکن و اجتماع، فاضلاب، مدیریت پسماندهای جامد و دیگر درآمدهای حاصل از شرکت‌های بیمه است. در بررسی تطبیقی منابع درآمدی شهرداری تهران با تعدادی از شهرهای مهم جهان، (Danesh Jafari & Karimi (2011)، به این نتیجه دست یافتند که اکثر منابع شهرداری‌های دنیا، فروش مستقیم خدمات (اخذ بهای خدمات شهری)، اخذ مالیات و عوارض محلی، استفاده از کمک‌های بلاعوض دولتی (انتقال‌های دولتی) و استقراض و انتشار اوراق قرضه شهری (استفاده از بازارهای مالی به عنوان مکمل درآمدی) هستند. اصلی‌ترین منابع درآمدی شهرهای بزرگ دنیا، مالیات و عوارض شهروندان هست و یکی از پایدارترین منابع مالیاتی، مالیات بر دارایی است. براساس این پژوهش، عوارض بردارایی و املاک که در ایران عوارض نوسازی نامیده می‌شود، عادلانه‌ترین، پایدارترین و پردرآمدترین منبع مالیاتی برای شهرداری‌ها می‌باشد. در بررسی انجام شده کلان شهر شهرداری اصفهان نیز عوارض بر ارزش افزوده سهم قابل توجهی از منبع درآمدی شهرداری را تشکیل می‌دهد (Akbari & Muezzin Jamshidi, 2019) در پژوهشی دیگر که با هدف بررسی عوامل مؤثر بر دستیابی حکومت‌ها و شهرداری شهرهای کوچک به منابع درآمدی پایدار انجام دادند، با بررسی صورت‌های مالی شهرداری فیروزکوه از سال ۱۳۸۸ تا ۱۳۹۵ به این نتیجه دست یافتند که درآمدهای شهرداری فیروزکوه

¹ Ganc

در این دوره ده ساله، عمدتاً مبتنی بر درآمدهای ناپایدار ناشی از عوارض ساختمانی بوده است. زیرا معمولاً زمین از سمت بالای شهر که عمده مبالغ پروانه از سمت این محدوده هست رو به اتمام و محدود هست و عمدتاً شهر از سمت پایین شهر رو به گسترش است. در نهایت پیشنهاد شد شهرداری فیروزکوه می‌تواند با همکاری شورای اسلامی شهر، سیاست‌هایی را در راستای دستیابی به منابع درآمدی پایدارتر مانند: جذب سرمایه‌گذاری و تأمین مالی، توسعه صنایع خصوصاً صنعت گردشگری و سایر فعالیت‌های خدماتی، تدوین و اجرا گردید (Zakari et al., 2017).

با مطالعه پژوهش‌های انجام شده در زمینه درآمدهای پایدار و ناپایدار شهرداری‌ها می‌توان گفت مبانی اصلی تأمین مالی پایدار شهرداری‌ها و بهبود وضعیت مالی شهرداری‌ها به سه عامل کاهش هزینه‌های موجود، افزایش درآمد و بهره‌وری منابع موجود و خلق منابع جدید درآمدی وابسته است. همچنین ممکن است یک منبع درآمدی برای برخی شهرداری دیگر شهرها نسبتاً پایدار و ناپایدار محسوب شود. نکته دیگر، لزوم توجه به منابع درآمدی شهرداری‌های کوچک به صورت ویژه و متفاوت از کلان شهرهای کشور است؛ زیرا مشکلات درآمدی این گونه شهرداری‌ها نسبت به کلان شهرهای کشور، متفاوت‌تر است.

بنابراین، فرضیه اولیه پژوهش بدین صورت است: تفکیک و شناسایی ریزکدهای درآمدهای پایدار و ناپایدار.

روش‌شناسی

این پژوهش از نظر هدف بنیادی و از نظر شیوه انجام، توصیفی تحلیلی و بر پایه روش آمیخته (کیفی-کمی) انجام شده است. محدوده این پژوهش از نظر مکانی شهر همدان بوده است. گردآوری داده‌ها بر اساس روش کتابخانه‌ای و پیمایشی انجام گردید. بدین صورت که پس از مشخص شدن چارچوب موضوع، اطلاعات مربوط به ویژگی‌های نظام درآمدی شهرداری‌های کشور از منابع مختلف استخراج شده و داده‌های درآمد شهرداری همدان برای دوره ۱۳۹۷-۱۴۰۱ از شهرداری همدان اخذ شد. در خصوص گردآوری اطلاعات مربوط به ادبیات موضوع و پیشینه پژوهش از روش‌های کتابخانه‌ای و به منظور گردآوری اطلاعات برای پاسخ به پرسش‌های پژوهش از روش میدانی استفاده شد. در بخش کیفی این پژوهش از طریق مصاحبه نیمه ساختاریافته به جمع‌آوری اطلاعات و پرسش‌ها باز پرداخته شده و سپس با استفاده از نظرسنجی از خبرگان مبتنی بر روش دلفی و در قالب طیف لیکرت ۵ گانه به منظور صحت‌گذاری و غربال‌سازی ابعاد و مؤلفه‌های شناسایی شده اقدام گردید. خبرگان پژوهش از بین مشاوران شهردار، رؤسا و معاون‌ها و کارشناسان درآمد در شهرداری مرکزی و شهرداری‌های منطقه یک، دو، سه و چهار همدان، کارشناسان فناوری خدمات شهری، دبیر و کارشناس کمیسیون ماده ۷۷، رئیس املاک شهرداری منطقه یک، دو، سه و چهار، مدیر بازرسی و ذی‌حساب اعتبارات عمرانی در شهرداری ستاد، انتخاب شدند. در این بخش حجم نمونه تا حد اشباع از خبرگان و متخصصین بصورت هدفمند انتخاب شد و مصاحبه‌ها تا جایی ادامه داشته که اندیشه جدیدی حاصل نشده است یعنی در واقع، به اشباع نظری رسیدیم. به این ترتیب در مصاحبه شماره ششم اشباع نظری حاصل گردید؛ اما مصاحبه‌ها تا نمونه هشتم جهت حصول اطمینان از کفایت داده‌ها ادامه یافت. سپس الگوی پیشنهادی براساس مرور مبانی تئوریک عنوان، نتایج بدست آمده از ارزیابی خبرگان ارائه شده و تأیید کارشناسان خبره رسید. ویژگی‌های جمعیت‌شناختی خبرگان در بخش کیفی پژوهش در جدول ۳ نشان داده شده است.

جدول ۳. ویژگی‌های مصاحبه‌شوندگان در بخش کیفی پژوهش

خبره	سمت	میزان تحصیلات (رشته تحصیلی)	سابقه کاری
۱	مشاور شهردار	کارشناسی ارشد (مدیریت اجرایی)	۱۵ سال
۲	معاون اقتصادی	کارشناسی ارشد (مدیریت بازرگانی)	۲۰ سال
۳	مدیر مالی	کارشناسی ارشد (حسابداری)	۱۸ سال
۴	مدیر درآمد	کارشناسی (اقتصاد)	۱۷ سال
۵	عضو شورا	مهندسی برق	۳ دوره شورا

۸	عضو شورا	حسابداری	۲ دوره شورا
۹	مدیر فنی	مهندسی عمران	۲۱ سال
۱۰	مدیر حسابداری داخلی	کارشناسی ارشد (حسابداری)	۱۶ سال
۱۱	کارشناس درآمد	کارشناسی حسابداری	۱۴ سال
۱۲	مدیر نوسازی	کارشناسی ارشد محیط زیست	۱۶ سال
۱۳	مدیر درآمد منطقه	کارشناسی ارشد مدیریت بازرگانی	۱۸ سال
۱۴	معاون عمرانی	مهندس معماری	۲۲ سال
۱۵	مدیر بازرسی	مهندسی برق	۱۳ سال
۱۶	مهندس فناوری اطلاعات	کارشناسی ارشد کامپیوتر	۱۱ سال
۱۷	مدیر املاک ستاد	کارشناسی ارشد حقوق	۱۰ سال
۱۸	مدیر املاک منطقه ۱	کارشناسی ارشد حسابداری	۲۱ سال
۱۹	کارشناس بودجه	کارشناسی ارشد حسابداری	۱۸ سال
۲۰	مدیر بودجه	کارشناسی ارشد حسابداری	۲۳ سال

در بخش کمی پژوهش از ابزار پرسشنامه که برگرفته از بخش کیفی می‌باشد، استفاده شده است. جامعه آماری این بخش پژوهش را نیز خبرگان و کارشناسان ارشد حوزه مورد مطالعه تشکیل می‌دهند. در این پژوهش حجم نمونه برابر با ۳۰ نفر از خبرگان و کارشناسان دارای تخصص و مهارت لازم و آشنا با موضوع بر اسای روش نمونه‌گیری در دسترس انتخاب شدند. تجزیه و تحلیل اطلاعات با استفاده از آزمون تی (T) تک نمونه‌ای، طیف مطلوبیت و دلفی انجام شد. با ارزیابی از منابع درآمدی شهرداری همدان در وضع موجود، میزان پایداری هر کد درآمدی سنجیده شد و درآمدهای ناپایدار توسط کارشناسان خبره شناسایی گردید. سپس الگوی پیشنهادی بر اساس مرور مبانی تئوریک موضوع، نتایج به دست آمده از ارزیابی خبرگان ارائه شده و تأیید کارشناسان خبره رسید.

یافته‌های پژوهش

تجزیه و تحلیل داده‌های کیفی تحقیق

در تحقیقات کیفی داده‌ها از منابع متنوع و چند گانه جمع‌آوری می‌شود. در این مطالعه از مصاحبه نیمه ساختار یافته با خبرگان تحقیق استفاده شده است. که طی هماهنگی با آن‌ها ضمن ارسال موضوع مطالعه و خلاصه‌ای از مقدمه و اهداف تحقیق و همچنین پرسش‌های مربوطه، زمان جهت انجام مصاحبه حضوری و یا تلفنی هماهنگ شد. همچنین در زمان انجام مصاحبه‌ها سعی شد با استفاده از نظر مصاحبه شونده‌گان، افراد دیگری به لیست مصاحبه‌ها جهت افزایش غنای تحقیق، اضافه گردد. در این مرحله نمونه‌گیری تا حصول به اشباع نظری در اطلاعات گردآوری شده ادامه داشته است. و بر این اساس ۸ نفر به روش نمونه‌گیری هدفمند و گلوله برفی انتخاب گردیدند. بدین صورت از مصاحبه ششم به بعد تکرار به شکلی آشکار مشاهده گردید به هر حال جهت اطمینان در دستیابی به نقطه اشباع نظری مراحل اجرای مصاحبه‌ها تا نمونه هشتم ادامه یافت. طی فرآید کدگذاری داده‌ها، ۱۲۳ کد اولیه از مصاحبه‌ها شناسایی گردید که با حذف کدهای مشترک در ۷۱ کد ثانویه و ۳۲ مضمون پایه دسته بندی شدند که در ادامه این ۳۲ گویه بر اساس پرسشنامه در اختیار ۳۰ نفر از خبرگان مطالعه قرار داده شد. در جدول ۴، نتایج کدگذاری باز بر اساس کد ثانویه و کدهای مفهومی بیان شده است.

جدول ۴. نتایج حاصل از مرحله کدگذاری باز پایدارسازی منابع درآمدی و تأمین منابع مالی در شهرداری‌ها

گویه‌ها
عوارض موضوع قانون مالیات
عوارض ناشی از توسعه شهر
بهای خدمات و درآمدهای مؤسسات انتفاعی
درآمدهای حاصله از فروش اموال

درآمدهای حاصله از وجوه
مولدسازی دارایی‌ها
اعانات، هدایا و دارایی‌ها
درآمدهای ناشی از حمل و نقل
تأثیر شرایط کیفی شهر بر ارقام درآمدی
درآمدهای ناشی از بهره برداری از فضای شهر
درآمدهای اختصاصی
ایجاد رقابت در بخش خصوصی
درآمدهای اتفاقی به موجب قانون
تأثیر نوسانات بازار و تحریم‌های اقتصادی بر ارقام درآمدی
کمک‌های اعطایی دولت و سازمان‌های دولتی
کسب درآمد و ارتقای رویکرد عدالت محوری
مشارکت شهروندان، نهادهای ملی و بین‌المللی
استفاده بهینه از اراضی و فضاهای شهری
کاهش حوزه‌ها و فضاهای مدیریتی و تفکیک وظایف مدیریتی
نقش انجمن‌های محله‌ای در افزایش درآمد
نقش شوراهای محله در افزایش درآمد
پتانسیل‌های مردمی در تعریف پروژه‌های توسعه‌ای و درآمدزا
نوآوری در ارائه طرح‌های اقتصادی
نظارت بر فعالیت‌های موجود بوسیله سیستم مدیریت کیفیت
تدوین قوانین جدید شهری و تفویض اختیارات
حرکت در جهت ایجاد درآمد پایدار با استفاده از اعتبارات عمرانی و پروژه‌های درآمدزا
درآمد حاصل از تأسیسات شهرداری
اصلاح ساختار درآمدی
آموزش‌های درون‌سازمانی در زمینه توانمندسازی پرسنل
پتانسیل همکاری شهروندان
افزایش پایه درآمدی
تناسب قوانین شهرداری با شرایط موجود

در ادامه این بخش، طبق تکنیک دلفی، نخست در میان اعضای خبرگان تحقیق شامل ۳۰ نفر از خبرگان حوزه شهرداری (مدیریت درآمد شهرداری مرکزی همدان، مشاوران شهردار، رؤسا و معاون‌ها و کارشناسان درآمد در شهرداری مرکزی و شهرداری‌های منطقه یک، دو، سه و چهار همدان، کارشناس فناوری خدمات شهری، دبیر و کارشناس کمیسیون)، پرسشنامه غربالگری دارای ۳۲ گویه بر اساس طیف ۹ گزینه‌ای برای شناسایی شاخص‌های مناسب پایداری کدهای درآمدی عمده شهرداری همدان پخش گردید. تکنیک دلفی در ۲ دور (مرحله) ادامه یافت، همچنین برای محاسبه هماهنگی دیدگاه کارشناسان از ضریب توافق کندال استفاده شد. فراوانی مؤلفه‌های جمعیت‌شناختی شامل جنسیت و رشته تحصیلی جامعه آماری تحقیق شامل خبرگان تحقیق در جدول (۵) ارائه شده است.

جدول ۵. تعداد و درصد فراوانی ویژگی‌های فردی نمونه آماری تحقیق

ویژگی	تعداد	درصد
جنسیت	زن	۶
	مرد	۲۴
رشته تحصیلی	حسابداری یا مرتبط با آن	۲۱
	سایر رشته‌ها	۹
مجموع	۳۰ نفر	

بر این اساس از بین جامعه آماری خبرگان این پژوهش شامل ۶ نفر زن و ۲۴ نفر مرد بودند. همچنین از این بین ۲۱ نفر مدارک تحصیلی حسابداری و یا مرتبط و ۳۰ درصد از خبرگان نیز تحصیل کرده سایر رشته‌های تحصیلی بودند. جدول ۶ شامل نتایج تحلیل توصیفی دور اول. تکنیک دلفی بر اساس پاسخ خبرگان تحقیق می‌باشد.

جدول ۶. نتایج دور اول تحلیل دلفی (نظرات گروه خبرگان تحقیق)

گروه‌ها	میانگین	انحراف معیار	حداقل	حداکثر
عوارض موضوع قانون مالیات	۷۰۶۶۷	۱۸۱۸۱۷	۳	۹
عوارض ناشی از توسعه شهر	۷۲۶۶۷	۱۵۷۴۲۲	۱	۹
بهای خدمات و درآمدهای مؤسسات انتفاعی	۸۱۳۳۳	۰/۸۶۰۳۷	۵	۹
درآمدهای حاصله از فروش اموال	۷۲۳۳۳	۰/۶۲۶۰۶	۷	۹
درآمدهای حاصله از وجوه	۸۲	۱۳۴۹۳۳	۳	۹
مولدسازی دارایی‌ها	۶۴۶۶۷	۲۳۰۰۴۲	۱	۹
اعانات، هدایا و دارایی‌ها	۷۱۶۶۷	۱۹۴۹۰۶	۳	۹
درآمدهای ناشی از حمل و نقل	۷۰۳۳۳	۱۵۶۴۳۳	۵	۹
تأثیر شرایط کیفی شهر بر اقلام درآمدی	۶۷	۲۳۰۶۶۶	۳	۹
درآمدهای ناشی از بهره برداری از فضای شهر	۷۵۳۳۳	۱۳۳۲۱۸	۵	۹
درآمدهای اختصاصی	۷۱	۲۲۱۸۲۶	۳	۹
ایجاد رقابت در بخش خصوصی	۶۵۶۶۷	۱۸۵۱۰۶	۳	۹
اصلاح ساختار درآمدی	۶۷۳۳۳	۱۷۲۰۷۳	۳	۹
تأثیر نوسانات بازار و تحریم‌های اقتصادی بر اقلام درآمدی	۷۱	۱۳۹۸۲۷	۵	۹
کمک‌های اعطایی دولت و سازمان‌های دولتی	۷۱۶۶۷	۲۳۵۰۱	۳	۹
کسب درآمد و ارتقای رویکرد عدالت محوری	۵۳۳۳۳	۲۴۱۱۶۶	۳	۹
مشارکت شهروندان، نهادهای ملی و بین‌المللی	۶۱۶۶۷	۱۹۸۴۱۳	۱	۹
استفاده بهینه از اراضی و فضاهای شهری	۶۷۶۶۷	۲۴۴۵۰۳	۱	۹
کاهش حوزه‌ها و فضاهای مدیریتی و تفکیک وظایف مدیریتی	۵۵	۲۲۷۰۵	۱	۹
نقش انجمن‌های محله‌ای در افزایش درآمد	۷۲۳۳۳	۱۳۰۴۷۲	۵	۹
نقش شوراهای محله در افزایش درآمد	۵۵۶۶۷	۲۱۹۲۲	۳	۹
پتانسیل‌های مردمی در تعریف پروژه‌های توسعه‌ای و درآمدزا	۶۷	۱۶۸۴۶۲	۳	۹
نوآوری در ارائه طرح‌های اقتصادی	۷۲۶۶۷	۲۰۸۳۳۲	۳	۹
نظارت بر فعالیت‌های موجود بوسیله سیستم مدیریت کیفیت	۶۰۳۳۳	۲۰۹۲۴۱	۳	۹
تدوین قوانین جدید شهری و تفویض اختیارات	۷۸۳۳۳	۱۲۸۱۷۷	۳	۹
حرکت در جهت ایجاد درآمد پایدار با استفاده از اعتبارات عمرانی و پروژه‌های درآمدزا	۷۰۶۶۷	۱۴۳۶۷۹	۳	۹
درآمد حاصل از تأسیسات شهرداری	۷۴	۸۱۳۶۸	۵	۹
درآمدهای اتفاقی به موجب قانون	۷۰۳۳۳	۰/۹۶۴۳۱	۳	۸
آموزش‌های درون‌سازمانی در زمینه توانمندسازی پرسنل	۷۶۳۳۳	۰/۷۱۸۴۰	۷	۹
پتانسیل همکاری شهروندان	۷۶۳۳۳	۰/۶۱۴۹۵	۷	۹
افزایش پایه درآمدی	۸۳	۰/۶۵۱۲۶	۷	۹
تناسب قوانین شهرداری با شرایط موجود	۷۷۳۳۳	۱۳۸۷۹۶	۳	۹
آزمون کندال	درجه آزادی	سطح معنی‌داری	آماره کندال - W	
	۳۱	۰/۰۰۰	۰/۱۴۹	

با توجه به نتایج حاصل از تحلیل توصیفی در جدول ۶ از راند اول نظرات خبرگان تحقیق با توجه به میانگین و انحراف معیار برای هر یک از گویه‌ها، تعداد ۱۱ گویه که دارای میانگین برابر با ۷ و یا پایین‌تر از ۷ بودند، حذف گردیدند. همچنین از آنجا که با توجه به نتایج جدول ۶ مقدار به دست آمده برای آماره آزمون کندال ۰/۱۴۹ در سطح خطای ۰/۰۵ معنی‌دار است ($P \leq 0/05$)، چنین استنباط می‌شود که بین نظر خبرگان در ارتباط با گویه‌ها توافق معنی‌دار وجود دارد. در ادامه جدول (۷) نیز در بردارنده نتایج تحلیل توصیفی حاصل از دور دوم با کمک تکنیک دلفی پاسخ خبرگان تحقیق است.

جدول ۷. نتایج دور دوم تحلیل دلفی (نظرات گروه خبرگان تحقیق)

گویه‌ها	میانگین	انحراف معیار	حداقل	حداکثر
عوارض موضوع قانون مالیات	۸ ۱۶۶۷	۰/۵۹۲۰۹	۷	۹
عوارض ناشی از توسعه شهر	۸ ۳۳۳۳	۰/۶۰۶۴۸	۷	۹
بهای خدمات و درآمدهای مؤسسات انتفاعی	۸ ۴۶۶۷	۰/۵۰۷۴۲	۸	۹
درآمدهای حاصله از فروش اموال	۸ ۰۶۶۷	۰/۷۸۴۹۲	۷	۹
درآمدهای حاصله از وجوه	۸ ۷	۰/۴۶۶۰۹	۸	۹
نوآوری در ارائه طرح‌های اقتصادی	۷ ۳۳۳۳	۱ ۷۰۸۶۷	۳	۹
درآمدهای ناشی از حمل و نقل	۸ ۱	۰/۹۹۴۸۱	۵	۹
درآمدهای ناشی از بهره برداری از فضای شهر	۸ ۱۶۶۷	۰/۹۱۲۸۷	۷	۹
درآمدهای اختصاصی	۸ ۳۳۳۳	۰/۸۰۲۳۰	۷	۹
تأثیر نوسانات بازار و تحریم‌های اقتصادی بر اقلام درآمدی	۷ ۲۳۳۳	۱ ۳۷۸۰۲	۵	۹
کمک‌های اعطایی دولت و سازمان‌های دولتی	۸ ۱	۱ ۳۲۲۲۲	۵	۹
نقش انجمن‌های محله‌ای در افزایش درآمد	۷ ۳	۱ ۲۳۵۹۶	۵	۹
اعانات، هدایا و دارایی‌ها	۸ ۵۳۳۳	۰/۶۸۱۴۵	۷	۹
تدوین قوانین جدید شهری و تفویض اختیارات	۷ ۷	۰/۸۷۶۹۱	۷	۹
حرکت در جهت ایجاد درآمد پایدار با استفاده از اعتبارات عمرانی و پروژه‌های درآمدزا	۷ ۵۳۳۳	۰/۶۲۸۸۱	۷	۹
درآمد حاصل از تأسیسات شهرداری	۸ ۲	۰/۷۶۱۱۲	۷	۹
درآمدهای اتفاقی به موجب قانون	۸ ۱۳۳۳	۰/۸۶۰۳۷	۷	۹
آموزش‌های درون‌سازمانی در زمینه توانمندسازی پرسنل	۷ ۷	۰/۷۰۲۲۱	۷	۹
پتانسیل همکاری شهروندان	۷ ۷	۰/۵۹۵۹۶	۷	۹
افزایش پایه درآمدی	۷ ۷۶۶۷	۰/۸۵۸۳۶	۷	۹
تناسب قوانین شهرداری با شرایط موجود	۷ ۷	۰/۷۹۴۳۸	۷	۹
آزمون کندال	درجه آزادی	سطح معناداری	آماره کندال - W	
	۲۰	۰/۰۰۰	۰/۲۸۸	

با توجه به نتایج حاصل از تحلیل توصیفی جدول ۷ از راند دوم نظرات گروه خبرگان تحقیق با توجه به میانگین و انحراف معیار برای هر یک از گویه‌ها، تعداد ۹ گویه که دارای میانگین برابر با ۸ و یا پایین‌تر از ۸ بودند، حذف شدند. همچنین با توجه به مقدار به دست آمده برای آماره آزمون کندال ۰/۲۸۸ که در سطح خطای ۰/۰۵ معنادار است ($P \leq ۰/۰۵$)، استنباط می‌شود که بین نظر خبرگان در ارتباط با گویه‌ها توافق معنی‌دار وجود دارد میانگین ۱۲ گویه باقیمانده در این مرحله در بازه بیش از ۸ هستند که نشان از اتفاق نظر خبرگان تحقیق در مورد گویه‌های اشاره شده است. بر این اساس، شاخص‌های نهایی پایداری کدهای درآمدی عمده شهرداری همدان به دست آمد که برای تعیین میزان پایداری هر کدام از این کدهای درآمدی، پرسشنامه محقق ساخته‌ای با طیف ۵ درجه‌ای لیکرت طراحی و در اختیار کارشناسان مربوطه قرار داده شد. در طی یک جلسه و بطور جداگانه، از کارشناسان خواسته شد تا هر کدام از ۱۶ کد درآمدی را از نظر معیارهای پنج‌گانه پایداری (تداوم‌پذیری، مطلوب بودن، انعطاف‌پذیری، مشارکت‌پذیری و محله‌پذیری) ارزیابی و به هر کد درآمدی امتیازی بین ۱ (کمترین حد پایداری) تا ۵ (بیشترین حد پایداری) دهند. میانگین مقیاس برای هر کدام نیز عدد ۳ بود. بر این اساس کدهای درآمدی با میانگین بالاتر از ۳ از نظر معیارهای پایداری بیش از حد متوسط و کدهای کمتر از ۳ نیز در وضعیت زیر متوسط قرار گرفتند. در نهایت، از طریق محاسبه مجموع امتیازهای حاصل، میانگین نهایی هر کد درآمدی به دست آمد. سپس برای مشخص کردن وضعیت پایداری هر کد، از روش طیف مطلوبیت (بازرگان و همکاران ۱۳۸۶) بهره گرفته شد. بدین‌شکل که میانگین نهایی هر کد درآمدی، به صورت یک عدد معین در طیف پیشنهادی به این شکل قرار و درجه میزان پایداری آن محاسبه شد:

اگر امتیاز یک کد بین ۱ تا ۲/۳۳ باشد وضعیت آن کد درآمدی ناپایدار، است.

اگر امتیاز یک کد بین ۲/۳۳ تا ۳/۶۶ باشد وضعیت آن کد درآمدی نسبتاً پایدار، است.

اگر امتیاز یک کد بین ۳/۶۶ تا ۵ باشد وضعیت آن کد پایدار، است.

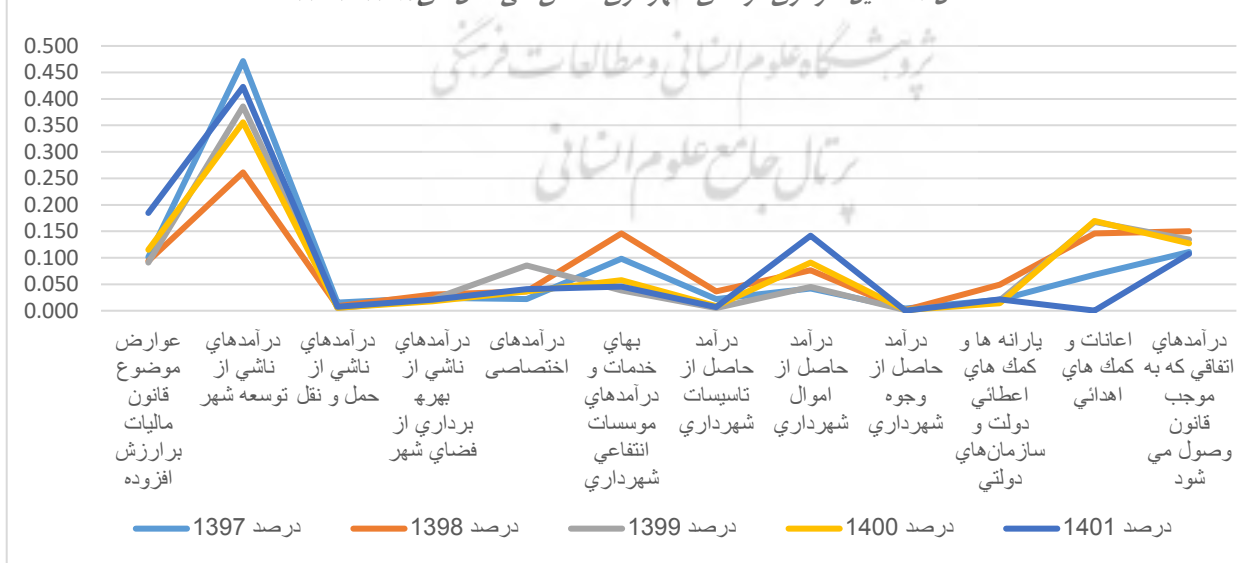
جدول ۵ نتایج نهایی ارزیابی میزان پایداری کدهای درآمدی شهرداری همدان را نشان می‌دهد.

جدول ۸. شاخص‌های نهایی پایداری کدهای درآمدی عمده شهرداری براساس نظرات گروه خبرگان تحقیق

رتبه	وضعیت پایداری	نتایج آزمون T				میانگین هر معیار				کدهای درآمدی
		سطح معنی‌داری	T آماره	امتیاز نهایی	محل پذیرایی	مشارکت پذیری	انعطف پذیری	مطلوب بودن	تداوم پذیری	
۴	پایدار	۰/۰۰۰	۱۶۵۹	۴۱۲	۴	۴۱	۴۱۳	۴۱۶	۴۲	عوارض موضوع قانون مالیات ارزش افزوده
۹	پایدار	۰/۰۰۰	۱۳۳۷	۳۹	۳۷	۳۹	۳۹۳	۴	۴	عوارض ناشی از توسعه شهر
۱۱	پایدار	۰/۰۰۰	۱۰۱۷	۳۷۴	۳۵۳	۳۹	۳۹	۳۹	۳۵	بهای خدمات و درآمدهای مؤسسات انتفاعی
۱۳	نسبتاً پایدار	۰/۰۰۰	۴۵۰	۳۴۱	۳۴	۳۲۳	۳۵۶	۳۶۶	۳۲	درآمدهای حاصله از فروش اموال شهرداری
۸	نسبتاً پایدار	۰/۰۰۰	۱۱۴۱	۳۹۳	۳۷	۴۱	۴۱۶	۴	۳۷	درآمدهای حاصله از وجوه شهرداری
۶	پایدار	۰/۰۰۰	۱۵۵۹	۴۰۴	۴۰۶	۴۳	۳۸۳	۴۱	۳۹۳	درآمدهای ناشی از حمل و نقل
۱۵	ناپایدار	۰/۰۰۰	-۹,۵۵	۲,۳۲	۲,۳۳	۲,۱۶	۲۹	۲,۴	۱,۸۳	درآمدهای ناشی از بهره برداری از فضای شهر
۵	پایدار	۰/۰۰۰	۱۶۲	۴۱	۴۲	۴	۴۱۳	۴۰۶	۴۱۳	درآمدهای اختصاصی
۱۶	ناپایدار	۰/۰۰۰	-۱۲,۶	۲,۲۵	۲	۲,۱۳	۲۳۶	۲۴	۲۳۶	کمک‌های اعطایی دولت و سازمان‌های دولتی
۳	پایدار	۰/۰۰۰	۱۸۱۸	۴۱۸	۴	۴۵۳	۴۱۳	۴۰۶	۴۱۶	اعانات، هدایا و دارایی‌ها
۱۴	نسبتاً پایدار	۰/۰۱۰	-۲,۶۲	۲,۸	۲,۵۳	۲,۷۶	۳۴۶	۲,۴۶	۲,۷۶	درآمد حاصل از تأسیسات شهرداری
۲	پایدار	۰/۰۰۰	۱۸۵۱	۴۲۵	۴۱	۴۲۳	۴۴	۴۱۳	۴۴	درآمدهای اتفاقی به موجب قانون

همان‌طور که در جدول ۸ مشاهده می‌شود، از میان ۱۲ کد درآمدی ارزیابی شده، در نهایت ۷ ردیف درآمدی از معیارهای پایداری برخوردار بودند؛ ۳ کد درآمدی دارای پایداری نسبتاً مطلوب و ۲ کد نیز به عنوان درآمدهای کاملاً ناپایدار ارزیابی شدند. در ادامه ۱۲ ردیف درآمدی اصلی شهرداری که از گزارش تفریغ بودجه استخراج گردیده است طی ۵ سال با مشخص کردن مقدار درصد هر ردیف درآمدی از کل بودجه (جدول ۹) آورده شده است.

شکل ۱. تحلیل نموداری درآمدی شهرداری همدان طی سال‌های ۱۳۹۷-۱۴۰۱

جدول ۹ تحلیل تفریح بودجه ارقام درآمدی طی ۵ سال (۱۳۹۷-۱۴۰۱، ارقام به میلیون ریال)

ردیف	سرفصل‌های درآمدی	۱۳۹۷	درصد ۱۳۹۷	۱۳۹۸	درصد ۱۳۹۸	۱۳۹۹	درصد ۱۳۹۹	۱۴۰۰	درصد ۱۴۰۰	۱۴۰۱	درصد ۱۴۰۱
۱	عوارض موضوع قانون مالیات برارزش افزوده	۴۴۶/۱۳۵	-/۱۰۱	۴۱۶/۳۸۰	-/۰۹۳	۶۹۵/۳۵۶	-/۰۹۱	۱/۲۶۴/۹۴۱	-/۱۱	۲/۵۲۵/۲۰۴	-/۱۸
۲	درآمدهای ناشی از توسعه شهر	۲/۰۷۳/۴۷۷	-/۴۷۱	۱/۱۶۱/۱۴۷	-/۲۶	۲/۹۵۸/۴۴۳	-/۳۸۶	۳/۹۰۰/۲۴۱	-/۳۵۸	۵/۸۰۴/۵۴۱	-/۴۲
۳	درآمدهای ناشی از حمل و نقل	۶۶/۹۲۲	-/۰۱۵	۳۷/۴۸۲	-/۰۰۸۴	۳۹/۷۰۰	-/۰۰۵	۶۲/۸۹۰	-/۰۰۵۷	۹۹/۹۴۹	-/۰۰۷۲
۴	درآمدهای ناشی از بهره برداری از فضای شهر	۱۰۶/۹۲۰	-/۰۲۴	۱۳۴/۶۱۵	-/۰۳۰	۱۶۵/۰۳۳	-/۰۲۲	۱۹۲/۱۲۱	-/۰۱۷۵	۲۸۷/۶۷۳	-/۰۲۰۹
۵	درآمدهای اختصاصی	۹۶/۵۹۵	-/۰۲۲	۱۶۲/۳۶۷	-/۰۳۶	۶۵۴/۰۳۴	-/۰۸۵	۳۹۸/۴۰۲	-/۰۳۶۳	۵۶۰/۰۱۲	-/۰۴۰۷
۶	بهای خدمات و درآمدهای مؤسسات انتفاعی شهرداری	۴۳۰/۸۰۵	-/۰۹۸	۶۴۸/۷۷۳	-/۱۴۵	۲۹۶/۱۹۴	-/۰۳۹	۶۳۲/۳۴۴	-/۰۵۷۷	۶۲۴/۷۲۸	-/۰۴۵
۷	درآمد حاصل از تأسیسات شهرداری	۹۶/۵۹۵	-/۰۲۲	۱۶۲/۳۶۷	-/۰۳۶	۳۹/۸۲۲	-/۰۰۵	۹۷/۳۳۹	-/۰۰۸۹	۹۲/۳۲۷	-/۰۰۶۷
۸	درآمد حاصل از اموال شهرداری	۱۸۴/۹۱۴	-/۰۴۲	۳۳۹/۳۶۵	-/۰۷۶	۳۴۲/۹۴۵	-/۰۴۵	۹۹۹/۹۵۲	-/۰۹۱۲	۱/۹۴۳/۹۳۹	-/۱۴۱۵
۹	درآمد حاصل از وجوه شهرداری	۱۸/۳۸۸	-/۰۴۲	۵/۸۹۱	-/۰۰۱۳	۹/۰۱۶	-/۰۰۱	۱۳/۸۶۲	-/۰۰۱۳	۲/۳۱۴	-/۰۰۰۱
۱۰	یارانه‌ها و کمک‌های اعطائی دولت و سازمان‌های دولتی	۹۱/۰۴۸	-/۰۲۱	۲۱۹/۲۵۷	-/۰۴۹۳	۱۵۰/۲۰۰	-/۰۲۰	۱۵۱/۸۹۳	-/۰۱۳۹	۲۹۷/۶۶۶	-/۰۲۱۶
۱۱	اعانات و کمک‌های اهدائی	۲۹۷/۷۲۵	-/۰۶۸	۶۴۹/۸۲۷	-/۱۴۶	۱/۲۸۶/۹۸۸	-/۱۶۸	۱/۸۵۴/۹۰۵	-/۱۶۹۲	۶/۴۵۰	-/۰۰۰۴
۱۲	درآمدهای اتفاقی که به موجب قانون وصول می‌شود	۴۸۸/۶۹۳	-/۱۱۱	۶۶۸/۵۳۲	-/۱۵۰۴	۱/۰۳۰/۴۵۱	-/۱۳۴	۱/۳۹۱/۶۷۲	-/۱۲۷۰	۱/۴۷۴/۱۱۰	-/۱۰۷۳
۱	جمع:	۴/۳۹۸/۲۲۷	۱	۴/۶۰۶/۰۰۲	۱	۷/۶۶۸/۱۸۲	۱	۱۰/۹۶۰/۵۶۲	۱	۱۳/۷۲۸/۹۱۳	۱

الگوی پیشنهادی

پس از شناخت وضعیت موجود سیستم تأمین درآمدی شهر همدان، الگوی پیشنهادی تأمین منابع مالی ارائه گردید. در این مرحله، از روش غربالگری استفاده گردید. بدین صورت که با ارزیابی از تمامی روش‌های ممکن تأمین مالی که شهرداری از آن استفاده نموده و یا تاکنون قابلیت استفاده را نداشته است، روش‌های ناپایدار حذف شده و تنها روش‌هایی که معیارهای پایداری را در آینده داشته باشند وارد الگو شده‌اند. همچنین در ارائه الگوی پیشنهادی، نتایج ارزیابی پایداری درآمدها (که در مرحله قبل انجام شده بود) نیز مورد توجه قرار گرفت. برخی از مهم‌ترین ویژگی‌های الگوی پیشنهادی عبارتند از:

- برآمده از مرور نتایج سوابق موضوع، پژوهش‌های پیشین و نتایج پژوهش حاضر
- توجه به دو چالش عمده سیستم تأمین درآمدی شهرداری همدان به طور همزمان
- تغییر ساختار درآمدی شهرداری‌ها در طول زمان (بازه میان مدت بین ۵ تا ۱۰ سال)
- توجه به روش‌های جدید و خلاقانه تأمین منابع مالی و درآمدی
- بروز بودن راهکارهای ارائه شده
- دارای قابلیت ارزیابی، پایش و نظارت و بازخورد گرفتن از سیستم

ساختار الگو

الگوی پیشنهادی، دارای دو وجه یا دو بعد اصلی است:

- بعد نخست (با محوریت بهبود و سالم‌سازی تأمین درآمدی شهرداری همدان): استراتژی‌هایی به منظور سوق دادن شهرداری به سمت استفاده کمتر از درآمدهای ناپایدار و استفاده‌های بیشتر از درآمدهای پایدار
- بعد دوم (با محوریت تأمین مالی برای پروژه‌های زیرساختی): ارائه راهکارهایی جهت ابداع روش‌های خلاقانه و جدید کسب درآمدهای پایدار، یافتن منابع درآمدی جدید و دستیابی به روش‌های تأمین مالی نوین.

در واقع، ساختار الگو، نحوه حرکت مدیریت شهری همدان از درآمدهای ناپایدار به سمت افزایش منابع پایدار و سازگار با معیارهای توسعه پایدار و عدالت اجتماعی را نشان می‌دهد (حرکت از وضع موجود به سمت وضع بهینه). همچنین، ارائه روش‌های خلاقانه و ابتکاری جهت یافتن منابع درآمدی جدید و چگونگی ورود به بازار سرمایه مدنظر می‌باشد. هدف از ارائه این بخش، عمدتاً تأمین مالی برای پروژه‌های شهری به ویژه پروژه‌های عام‌المنفعه است. همچنین تأکید این بخش بر روی ابزارهای نوین تأمین مالی می‌باشد. الگوی پیشنهادی مبتنی بر ۵ مرحله ذکر شده در جدول ۶ است.

جدول ۷. اصول حاکم بر طراحی و ارائه الگوی پیشنهادی

ویژگی‌های اصلی	شرح	مراحل طراحی
<p>هدف‌های کلان (اصلی)</p> <p>تحقق توسعه پایدار در زمینه‌های اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی</p> <p>تحقق عدالت اجتماعی در بهره‌مندی تمام شهروندان از خدمات شهری</p> <p>هدف‌های عملیاتی</p> <p>شناسایی مکانیزم‌ها و استراتژی‌های بهبود درآمد شهرداری‌ها بر اساس معیارهای پایداری</p> <p>ایجاد تنوع در منابع درآمدی شهرداری همدان</p> <p>یافتن روش‌های خلاقانه تأمین مالی برای پروژه‌های شهری عام‌المنفعه</p> <p>بهبود مکانیزم‌ها و ابزارهای ورود شهرداری‌ها به بازارهای نوین</p>	<p>شامل اهداف اصلی و عملیاتی است</p> <p>که شهرداری همدان باید در طول زمان به آنان برسد</p>	<p>تعریف اهداف</p>
<p>مستمر بودن، مطلوب بودن، سالم بودن، مشارکت‌پذیری، محله‌پذیری</p>	<p>شاخص‌های عدالت اجتماعی و توسعه پایدار درآمد شهرداری‌ها</p>	<p>تعریف معیارها</p>
<p>کنترل، کاهش و حذف تدریجی منابع درآمدی ناپایدار و ناسالم</p> <p>مدیریت، بهبود و افزایش نقش منابع درآمدی پایدار</p> <p>مشارکت بخش خصوصی</p> <p>استقراض و وام</p> <p>مشارکت شهروندان</p> <p>ورود به بازارهای مالی و پولی</p>	<p>نوع نگاه و نحوه برخورد با چالش و ضعف سیستم وجود را نشان می‌دهد</p>	<p>تعریف رویکردهای اصلی</p>
<p>حفاظت از محیط زیست شهری در برابر انواع آلودگی‌ها و خطرات،</p> <p>سهولت تأمین مالی پروژه‌های شهری عام‌المنفعه،</p> <p>سهل‌الوصول شدن تأمین مالی در شرایط بحران و رکود اقتصادی،</p> <p>ایجاد خود کارآمدی در عملکرد سیستم مدیریت شهری،</p> <p>بهره‌مندی تمامی شهروندان از امکانات و خدمات شهر و تحقق عدالت اجتماعی،</p> <p>افزایش مشارکت شهروندان در اداره امور شهرها،</p> <p>بهبود روابط متقابل شهرداری و مردم،</p> <p>بهبود روابط متقابل دولت و شهرداری‌ها</p> <p>مثبت‌تر شدن دید مردم نسبت به شهرداری‌ها</p>	<p>راهکارهایی که از طریق اجرای آن به اهداف مورد نظر می‌رسیم.</p> <p>نتایجی که پس از اجرای الگو برای شهرداری تهران متصور است و پاسخگوی اهداف مورد نظر خواهد بود.</p>	<p>پیشنهاد استراتژی‌ها و مکانیزم‌ها</p> <p>ارزیابی پیامدها و نتایج همه موارد</p> <p>انتظار از الگو</p>

در صورت تأیید قابلیت تداوم‌پذیری و تعمیم‌پذیری آن از سوی کارشناسان و صاحب‌نظران مدیریت شهری، استراتژی‌های مزبور می‌توانند به کل سیستم تأمین مالی شهرداری‌های کشور تعمیم داده شوند. الگوی پیشنهادی «الگوی پایدارسازی نظام تأمین منابع ملی شهرداری همدان» در قالب شکل زیر ارائه می‌شود. توضیحات مربوط به راهکارهای الگو در ادامه شرح داده خواهد شد.

نتایج	راهبردها	رویکردهای اصلی	معیارها	هدف‌ها
حفاظت از محیط زیست، مدیریت بهتر در زمان وقوع بحران‌ها	جایگزینی تدریجی عوارض نوسازی با دامدهای ناپایدار	کنترل و حذف تدریجی منابع	تداوم	شناسایی مکانیزم‌ها و استراتژی بهبود
سهولت تامین منابع درآمدی در زمان رکود و بحران	افزایش نرخ عوارض بر ارزش زمین		مطلوبیت	
افزایش مشارکت شهروندان در اداره امور شهر و بهره مندی تمامی شهروندان از امکانات شهر	ایجاد بانک اطلاعاتی سوبیشینه برای متخلفان جرائم ساخت‌وساز			
خودکارآمدی سیستم مدیریت شهری	روش ساخت، بهره برداری و واگذاری BOT	مشارکت بخش خصوصی و فعال کردن نقش مردم	انعطاف	ایجاد تنوع در منابع درآمدی شهرداری‌ها
سهولت در تامین مالی پروژه‌های بزرگ و تحقق عدالت اجتماعی	روش ساخت، بهره برداری و تملک BOO			
مثبت‌تر شدن نگاه مردم نسبت به شهرداری	روش ساخت، راه اندازی، اجاره BOL			
بهبود روابط متقابل شهرداری و مردم	روش سرمایه‌گذاری مشترک	محل‌پذیری	مشارکت	ایجاد تنوع در منابع درآمدی شهرداری‌ها
توسعه ارتباطات بین‌المللی شهرداری	استفاده از مالیات‌های سبز			
تسریع در اجرای پروژه و زیرساخت‌ها	توجه ویژه به درآمدهای حاصل از گردشگری			
سهل الوصول شدن تامین مالی در شرایط بحران و رکود	راه‌اندازی صندوق‌های بین‌المللی توسعه کلانشهرها	استقراض و وام	محل‌پذیری	ایجاد تنوع در منابع درآمدی شهرداری‌ها
افزایش کارایی و اثربخشی پروژه‌های شهری	استقراض خارجی و داخلی			
بهبود دسترسی‌ها به واسطه توسعه زیرساخت‌های شبکه معابر	راه‌اندازی صندوق‌های مستقلات برای طرح‌های انتفاعی			
	ورود مستقیم شهرداری‌ها به بازار بورس و اوراق بهادار	ورود به بازارهای مالی و پولی	محل‌پذیری	ایجاد تنوع در منابع درآمدی شهرداری‌ها
	ورود به فرابورس			
	توسعه همکاری بین شهرداری همدان و شرکت‌های تامین سرمایه و هلدینگ			

شکل ۲. الگوی پایدارسازی درآمدها و روش‌های تامین مالی نوین در شهرداری همدان

تشریح راهکارهای پیشنهادی در خصوص الگوی تامین مالی

الف. افزایش درآمدهای پایدار و حذف تدریجی منابع درآمدی ناپایدار

همان‌گونه که در بخش‌های پیش عنوان شد، برخی از درآمدها، گذشته از ناپایداری، جزء درآمدهای ناسالم نیز شمرده می‌شوند. عوارض فروش مازاد تراکم، عوارض حذف پارکینگ و جرایم کمیسیون ماده صد از این گونه درآمدها هستند. راهکارهای لازم برای کنترل، کاهش و حذف منابع درآمدی ناپایدار و ناسالم به صورت زیر می‌توانند به کار گرفته شوند:

۱. جایگزینی عوارض نوسازی با درآمدهای ناپایدار و ناسالم در طول زمان: عوارض نوسازی در شهرداری

همدان، از پایدارترین منابع درآمدی است که امتیازاتی مانند: عمومیت در شمول، امکان تشخیص علی‌الراس و تنظیم اوراق ممیزی در صورت عدم همکاری مالکان، لحاظ جریمه تاخیر، جایزه خوش حسابی و ضمانت

اجرائی در وصول دارد (دانش‌جعفری، همکاران، ۱۳۹۳؛ زیاری، همکاران، ۱۳۹۲؛ غلامحسین مظفری و همکاران، ۱۳۹۵؛ دانش‌جعفری، کریمی، ۱۳۹۰؛ شرزهای، ماجد، ۱۳۹۰؛ شرزهای، ۱۳۸۷). در واقع روش پیشنهادی به نفع شهرداری و شهروندان و به طور کلی به نفع اقتصاد شهر خواهد بود چرا که در این صورت، اولاً مشکل شهرداری‌ها از جهت وابستگی شدید به یک درآمد ناپایدار تا حدود زیادی حل خواهد شد، ثانیاً هزینه تهیه مسکن برای شهروندان کاهش می‌یابد؛ با کاهش تعرفه عوارض مزاد تراکم، قیمت زمین و مسکن کاهش یافته و لذا قدرت خرید مسکن برای شهروندان افزایش می‌یابد. در این صورت به جای اینکه شهروندان به صورت یکجا بخواهند مبلغ بالایی را در قالب عوارض تراکم متحمل شوند، به مرور زمان، عوارض نوسازی خود را پرداخت خواهند نمود. همچنین روش فوق، بهبود در سیمای ظاهری شهر را نیز به دنبال خواهد داشت.

۲. افزایش سهم مالیات بر ارزش افزوده در طول زمان: مالیات بر ارزش افزوده نوعی مالیات بر مصرف است که هم اکنون در اغلب کشورهای جهان به اجرا درآمده است. مبنای محاسبه این مالیات، کالا و خدماتی است که در داخل تولید شده یا به کشور وارد می‌شود و فروشندگان و ارائه‌کنندگان خدمات برای آن‌ها صورت حساب صادر می‌کنند (افشاری، ۱۳۹۱: ۲۷). در قانون مالیات بر ارزش افزوده (مصوب ۱۳۸۷/۲/۱۷) علاوه بر نرخ‌های مالیات تعیین شده برای کالاها و خدمات مختلف که متعلق به دولت می‌باشد، نرخ عوارض نیز تعیین شده که متعلق به شهرداری‌هاست و وصول بخشی از آن به شهرداری‌ها و وصول بخشی نیز به سازمان امور مالیاتی واگذار شده است. با توجه به اهمیت این مالیات به عنوان دومین منبع درآمدی پایدار بعد از عوارض نوسازی، لازم است که سهم این منبع نیز در درآمدهای شهرداری همدان افزایش پیدا کند. بدین صورت که رفته رفته از سهم تخلفات ساختمانی و درآمدهای ناپایدار دیگر کاسته شده و سهم درآمدهای حاصل از مالیات بر ارزش افزوده بیشتر گردد تا در طول زمان این روش نیز در سیستم مدیریت شهری کشور جایگزین روش‌های ناسالم گردد. این نسبت برای ۵ سال اجرای طرح می‌تواند به میزان ۲۰ الی ۲۵ درصد از کل درآمدهای شهرداری باشد.

۳. افزایش بسیار زیاد تعرفه جرائم تراکم ساختمانی و کاهش تعداد مجوزهای اعطای تراکم: از طریق این روش، به دلیل افزایش خاصیت بازدارندگی جریمه مذکور، تعداد جرائم کمتر شده و همان مقدار درآمد پیشین با تعداد جرائم کمتری به دست می‌آید. همچنین به مرور زمان قدرت و تسلط رانت‌جویان و سوداگران زمین و مسکن در برابر مدیریت شهری کمتر و کمتر می‌شود. البته این روش برای کوتاه مدت و تا زمان انتقال به دوره تأمین مالی پایدار ضروری است و در مجموع بایستی این روش تأمین درآمدی به دلیل ناسالم و ناپایدار بودن کمرنگ شود.

۴. ابداع عوارض جدید چندمنظوره: گرفتن عوارض سنگین بر تقاضاهای تخریب و نوسازی واحدهای مسکونی بادوام، سوق دادن سرمایه‌گذاری‌ها به بافت‌های فرسوده، گرفتن عوارض سنگین بر تقاضاهای سوداگرانه خرید واحدهای مسکونی برای محدود ساختن تقاضای کاذب مسکن و کنترل قیمت می‌تواند راه‌حل دیگری در این زمینه باشد.

۵. ایجاد بانک اطلاعاتی سوء پیشینه برای متخلفان جرائم ساختمانی: محدود نشدن به جریمه و ایجاد بانک اطلاعاتی سوء پیشینه تخلفات ساختمانی برای ندادن پروانه ساختمانی جدید برای متخلفان راه‌حل دیگری است که باید مدنظر قرار گیرد.

۶. افزایش نرخ عوارض بر ارزش زمین: از آنجا که زمین یک دارایی غیرمنقول است بنابراین، به راحتی قابل شناسایی است. همین امر سبب می‌گردد تا اخذ عوارض بر ارزش زمین نسبت به انواع عوارض دیگر مشکلات اجرایی کمتری داشته. این عوارض از نظر هزینه وصول برای شهرداری دارای صرفه اقتصادی است. پیشنهاد

می‌گردد به مرور نرخ عوارض بر ارزش زمین افزایش داده شود. به دلیل جایگزینی این عوارض با درآمد فروش تراکم و صدور پروانه‌های ساختمانی، هزینه خرید تراکم و هزینه صدور پروانه عملاً کاهش یافته و منجر به کاهش هزینه‌های ساخت و در نتیجه افزایش حجم ساخت و ساز می‌گردد. از طرفی، با افزایش عوارض بر ارزش زمین، هزینه نگهداری زمین و مسکن بلا استفاده بیشتر شده و انگیزه‌های غیرتولیدی در بازار زمین و مسکن کاهش می‌یابد. بنابراین، اجرای صحیح این سیاست موجب افزایش زمین‌های بلا استفاده و خانه‌های خالی در بازار می‌شود. مالکان با توجه به اینکه می‌بینند نرخ عوارض بر ارزش زمین نسبت به عوارض بر ارزش ساختمان بیشتر شده است اقدام به ساخت زمین‌های خود می‌کنند که همین موجب رونق ساخت و ساز، افزایش واحدهای خالی و کاهش قیمت ملک در شهر می‌گردد. همچنین به دلیل ترغیب مالکان به سرمایه‌گذاری در ملک خود، هزینه‌های شهرداری به منظور بازسازی بافت‌های فرسوده کاهش می‌یابد.

ب. تشریح راهکارهای مدیریت، بهبود و افزایش نقش منابع درآمدی پایدار

۱. **اخذ عوارض از مراکز منتفع از خدمات شهری مستقر در شهرها:** شهرداری باید از بسیاری از مراکز بزرگ مستقر در شهرهای بزرگ به سبب بهره‌مندی این مراکز از خدمات شهری، عوارض دریافت نماید. ترمینال‌های مسافری، بانک‌ها، راه‌آهن، فرودگاه از جمله مراکزی هستند که بهره‌مندی فراوانی از خدمات شهری می‌برند. احداث ایستگاه‌ها و پارک‌سوارهای مربوط به سیستم حمل و نقل عمومی در کنار این مراکز، اتخاذ تدابیر مناسب جهت کنترل ترافیک در محدوده این مراکز، نصب تجهیزات رفاهی از قبیل پل هوایی، پل‌های روگذر و زیرگذر و ... از جمله بهره‌مندی‌هایی هستند که شهرداری باید در قبال ارائه این خدمات، عوارض دریافت کند.

- حذف بعضی از قوانین دست و پاگیر توسط دولت: حذف بعضی از قوانین دست و پاگیر باعث می‌شود تا شهرداری‌ها بتوانند همانند بانک‌ها در عرصه بازارهای پولی رقابت نمایند.

- از پتانسیل‌های قانون درآمد‌های پایدار (مصوب تیر ۱۴۰۱) جهت افزایش درآمد‌های پایدار شهرداری از طریق مشارکت بخش خصوصی در پروژه‌های درآمدزا و پایدار به صورت مشارکتی، در قالب قراردادهایی همانند: روش ساخت، بهره‌برداری و واگذاری (BOT)، روش ساخت، بهره‌برداری و تملک (BOO)، روش ساخت و راه‌اندازی و تملک (BOL)، سرمایه‌گذاری مشترک و استفاده از روش تأمین مالی خودگردان استفاده نمود.

۲. **استفاده از مالیات‌های سبز:** برقراری انواع مالیات‌های محلی نظیر عوارض و مالیات سبز از سوخت مصرفی اتومبیل‌ها راه حل دیگری است که مزایای بسیاری از جمله حفظ محیط‌زیست از آلودگی‌ها، بهبود و حفظ انرژی‌های تجدیدناپذیر دارد.

۳. **توجه ویژه به درآمد‌های حاصل از گردشگری شهری:** یکی از مهم‌ترین اقدامات عملی برای پایدارسازی درآمد‌های شهرداری‌ها به ویژه در کلان‌شهرها، استفاده از پتانسیل‌ها و توان‌های گردشگری است. شهرداری‌ها با توجه به اثرگذاری فراوانی که توسعه گردشگری در روند کاری آن‌ها دارد؛ در قبال این توسعه، دو وظیفه برعهده دارند؛ اول، مداخله و مشارکت این سازمان‌ها در برنامه‌ریزی و مدیریت گردشگری و دوم، سرمایه‌گذاری مستقیم شهرداری‌ها در ارائه خدمات گردشگری. انجام این مسئولیت‌ها، علاوه بر تأمین اهداف اجتماعی، منبع مناسبی در ارتقای مالی شهرداری‌ها ایجاد می‌کند.

۴. **اصلاح ساختار نظام تشخیص و وصول عوارض شهرداری همدان:** یکی از مشکلات شهرداری‌ها به ویژه شهرداری همدان در وضع موجود، ناکارآمدی نظام تشخیص و وصول عوارض است که در صورت حرکت شهرداری به سمت درآمد‌های ناشی از عوارض، بایستی این ساختار نیز اصلاح گردد. بنابراین، پیشنهاد‌های زیر ارائه می‌شود:

- از مشکلات موجود در زمینه وصول عوارض شهر همدان، عدم دریافت آموزش‌های لازم برای پرسنل نظام تشخیص و وصول عوارض شهرداری می‌باشد، آموزش می‌تواند در جهت توانمندسازی کارکنان نظام تشخیص و وصول عوارض شهرداری در امر شناسایی و وصول عوارض تأثیر انکارناپذیری داشته باشد.
- کارگروهی در جهت شناسایی توان نهفته شهر همدان در قالب جذب منابع درآمدی تشکیل و اقدام به شناسایی درآمدهای جدید، آسیب‌شناسی و پیاده‌سازی موارد منفعت-هزینه در خصوص درآمدهای مورد استفاده گردد.
- با توجه به اهمیت به روز بودن بانک اطلاعات املاک شهرداری همدان و نقش آن در اخذ عوارض، پیشنهاد می‌شود ستادهای ممیزی به جای هر ۴ سال ۱ بار، هر ساله اقدام به ممیزی املاک و شناسایی موارد مشمول عوارض نمایند
- شهرداری همدان اقدام به اصلاح نظام کدبندی درآمدی شهر همدان مبتنی بر استانداردهای جهانی و شهرداری‌های موفق در جهان نماید.

روش‌های نوین تأمین مالی

۱. ایجاد صندوق بین‌المللی توسعه کلان‌شهرها: یکی از راهکارهایی که می‌توان برای پایدارسازی نظام تأمین مالی شهرداری‌ها انجام داد، ایجاد صندوقی با عنوان صندوق توسعه کلان‌شهرها است که تاکنون چنین اقدامی در کشور انجام نشده است. با توجه به تجربیات جهانی همانند بانک ایران زمین و موارد دیگر، شهرداری همدان با مشارکت بانک شهر و نهادهای ذیربط در این زمینه می‌تواند چنین صندوقی را برای ارائه وام و تأمین منابع مالی برای اجرای پروژه‌های شهری به ویژه پروژه‌های عام‌المنفعه ایجاد نماید. صندوق‌های بین‌المللی در سطح جهانی به ارائه خدمات وام در حوزه‌های مختلف می‌پردازند. بنابراین، ایجاد چنین صندوقی در ایران نیازمند همکاری سازمان‌های بین‌المللی مانند بانک جهانی برای راه‌اندازی است. در مرحله نخست می‌توان این صندوق را با همکاری بانک‌های داخلی مانند بانک شهر ایجاد نمود و در سطح شهر همدان از مزایای آن بهره‌مند گشت. سهام‌داران اصلی این صندوق در جهان، شهرداری‌های کلان‌شهرها همراه با بانک‌ها و مؤسسات مالی می‌باشند. برخی از کارکردهای مهم و اهداف پیشنهادی برای صندوق بین‌المللی توسعه کلان‌شهرها عبارتند از:
 - تخصیص اعتبار برای پروژه‌های عام‌المنفعه شهری؛
 - تخصیص اعتبار ویژه و وام‌های بلاعوض برای مبارزه با مشکلات زیست محیطی کلان‌شهرها؛
 - ارائه وام‌های با بهره پایین برای توانمندسازی ساکنان بافت‌های فرسوده جهت نوسازی مسکن؛
 - کمک به زیرساخت‌های حمل‌ونقل در کلان‌شهرهای عضو: در خصوص رفع معضل ترافیک و حمل‌ونقل در قالب وام‌ها و تسهیلات اعطایی به کلان‌شهرها از طریق صندوق بین‌المللی توسعه کلان‌شهرها، گام‌های اساسی برداشته شود، ایجاد و توسعه حمل‌ونقل عمومی (مترو و بی.آر.تی) ایجاد مسیرهای دوچرخه و همچنین ایجاد و گسترش مسیرهای مناسب پیاده‌راه‌ها از جمله اقدامات اساسی در این زمینه است؛
 - کمک به رفع مشکل آلودگی هوا در کلان‌شهرها؛
 - تخصیص اعتبار جهت تبدیل پسماندهای شهری به انرژی‌های نو، تولید برق از زباله و سایر اقدامات لازم؛
 - تقویت فرهنگ شهرنشینی، تشویق به مشارکت شهروندان و پرداختن به آموزش‌های شهروندی.
- با این حال موانعی نیز بر سر راه تأسیس صندوق‌های توسعه و سرمایه‌گذاری وجود دارد که عبارتند از:

- نبود قوانین و مقررات لازم جهت تصویب یا به رسمیت شناختن صندوق‌های توسعه و سرمایه‌گذاری در کلان شهرها؛
- از نظر ساختار حاکمیتی شهرداری‌های کشور در کنترل دولت بوده و در به کارگیری این روش استقلال ندارند؛
- نداشتن ضمانت اجرایی لازم، عدم همکاری نهادهای دولتی جهت مشارکت و سرمایه‌گذاری در پروژه‌های شهری.

۲. ورود به بازار مالی و پولی: یکی از مهمترین عوامل کارآمد شدن بازارهای مالی، وجود اوراق بهادار متنوع در بازار است. اگر در بازار سرمایه انواع مختلف اوراق بهادار وجود داشته باشد. تنوع ابزارهای مالی از یک سو، گزینه‌های مختلف سرمایه‌گذاری را در اختیار دارندگان وجوه بازار قرار می‌دهد و از طرف دیگر شیوه‌های تأمین مالی شرکت‌ها را تنوع بخشیده و تأمین مالی پروژه‌ها را تسهیل می‌کند. انواع مختلف اوراق مشارکت از جمله اوراق قرضه، در کلان شهرهای دنیا از جمله منابع مالی پایدار محسوب می‌شود. پیشنهاد می‌شود انتشار اوراق قرضه به صورت شاخص گذاری شده براساس نرخ تورم باشد. این نوع اوراق ریسک سرمایه‌گذاری را به کمترین حد ممکن می‌رساند. انتشار اوراق برای پروژه‌های که نتیجه آن متوجه نسل‌های آینده خواهد شد، استفاده شود.

بحث و نتیجه‌گیری

بودجه شهرداری ابزاری است که به طور قابل توجهی بر پتانسیل اقتصادی بلندمدت منطقه تأثیر می‌گذارد. علاوه بر این، ابزار مهمی برای مدیریت شهرداری جهت ارائه مؤثر خدمات عمومی به ساکنان است. طبق ماده ۷۳ قانون شهرداری‌ها، شهرداری، مؤسسه‌ای عمومی و غیردولتی است و با توجه به ماهیت عمومی آن، عملکرد غیرانتفاعی دارد و کلیه درآمدهای شهرداری منحصرأ باید به مصرف همان شهر برسد. تمامی شهرداری‌ها در حوزه درآمدی در پی ایجاد سیستمی نظام یافته و منسجم هستند که منجر به کسب درآمدی پایدار برای شهرداری شود. هدف این مقاله توصیف و تحلیل درآمدهای پایدار و ارائه الگوی پایدارسازی درآمدها به جهت تأمین مالی برنامه‌های مدیریت شهری شهرداری همدان با نگاه به ظرفیت‌های قانونی و عملیاتی سازی تأمین مالی، برای برون رفت از این چالش‌ها، بایستی مدلی پیشنهاد می‌شد که جوابگوی نیازهای مالی شهرداری‌ها بوده و به درجی بتواند زمینه پایداری درآمدها و منابع مالی پروژه‌های عمرانی شهر را تأمین کند. این کار در پژوهش حاضر برای شهرداری همدان انجام گرفت. بدین صورت که ابتدا به ارزیابی نظام درآمدی و تأمین مالی شهرداری همدان در وضع موجود پرداخته شد. سپس الگوی مناسب پایدارسازی این سیستم در قالب مدل پیشنهادی ارائه گردید.

نتایج ارزیابی از وضعیت فعلی کدهای درآمدی شهرداری همدان نشان داد که در دوره زمانی مورد مطالعه (۱۳۹۷-۱۴۰۱) شهرداری همدان به میزان ۶۰ درصد از منابع ناپایدار و ناسالم، ۲۰ درصد از منابع نسبتاً پایدار و تنها ۲۰ درصد از منابع سالم و پایدار شناسایی شده است. این نتایج با نتیجه (Mozaffari et al., 2016) و (Sohrabi and Safari, 2020) منطبق است. از این رو، نظام درآمدی شهرداری همدان در وضع موجود کاملاً ناپایدار و مبتنی بر شیوه‌های ناپایدار است. الگوی تأمین مالی پایدار شامل؛ افزایش درآمدهای پایدار و کاهش تدریجی منابع تأمین مالی ناپایدار، مدیریت و بهبود نقش منابع درآمدی پایدار بود، ارائه روش‌های نوین تأمین مالی از بازارهای مالی و پولی تأکید شده است. و با استنتاج از مطالعات پیشنهاداتی جهت بهبود منابع مالی و درآمدی شهرداری همدان، با توجه به ظرفیت‌های قانون درآمدهای پایدار مصوب ۱۴۰۱ ارائه گردید. متأسفانه تاکنون از ظرفیت‌های قانون درآمدهای پایدار در شهرداری همدان استقبال صورت نگرفته، یکی از عمده دلایل این بی توجهی مربوط می‌شود به نگاه کوتاه مدت (۴ساله) شهردار و مدیریت شهری برای تأمین مالی هزینه‌های جاری و پروژه‌های کوتاه مدت زمان تصدی تیم مدیریتی هست که با تغییر شورای شهر هر ۴سال

یکبار اتفاق می‌افتد می‌باشد. از این‌رو، هر مدیری که سرکار می‌آید فقط به تقویت رزومه کاری و اجرای پروژه‌های سیاسی و تحمیل شده هست، دغدغه ایجاد درآمد پایدار و مداوم برای دوره بعدی و نسل بعدی ندارد. پیشنهاد می‌شود که در پژوهش‌های آتی چالش دیگر بودجه شهرداری یعنی ساختار بودجه مورد توجه قرارگیرد و موارد اصلاحی و تطبیقی با حسابداری تعهدی مورد توجه باشد. و همچنین ارتباط و اثربخشی تخصیص اعتبارات با افزایش درآمدهای پایدار جهت برنامه‌ریزی و کارایی اجرایی خدمات مدیریت شهری سنجیده و مورد مطالعه قرار گیرد.

ملاحظات اخلاقی

پیروی از اصول اخلاق پژوهش

نویسندگان اصول اخلاقی را در انجام و انتشار این پژوهش علمی رعایت نموده‌اند و این موضوع مورد تأیید همه آنهاست.

تعارض منافع

بنا بر اظهار نویسندگان این مقاله تعارض منافع ندارد.

سپاسگزاری

از داوران محترم به خاطر ارائه نظرهای ساختاری و علمی سپاسگزاری می‌شود.

References

- Akbari, N. & Muezzin Jamshidi, H. (2019). *Value added tax is a sustainable source of income for city management, a case study of Isfahan metropolis. The fifth urban planning and management conference, holy Mashhad. [in Persian]*
- Gccc, .. (00)) . Fiaaiii al stbbility ff rrrll miii cipll itiss in oolddd's Llll in vii vssss ii p in 2016-2020. *Zeszyty Naukowe Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie. Polityki Europejskie, Finanse i Marketing*, (27 [76]).
- Access Economics. (2017). *A review of the financial sustainability of local government in tasmania*. A report for the Local Government Association of Tasmania by Access Economic Pty Limited.
- Cianciara, J. (2010). State and local government tax and revenue ranking. Wisconsin Department of *Revenue Division of Research and Policy*.
- Cigu, E., & Romania, I. (2014). An aproach of local financial autonomy and implication over sustainable development in the knowledge society. *Journal of Public Administration, Finance and Law, Issue 6*, 44 -53.
- Cyrrr t, A,, & Głcck,, A. (0000). Rola nyyyyiii eerayyjnej w wwwwwwu stbbilnccci fiaaeeee e i ptt eccjł u iwwsstyyyjnggo jessss tkk aamrr zuuu tryytr ialggg. *Zeszyty Naukowe Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie. Polityki Europejskie, Finanse i Marketing*, (23 [72]), 17-32.
- Chetan, V., Hitesh, V. (2011), Creative Financing of Urban Infrastructure In India Through Market – based Financing and Public Private Partnership Options. University of Toronto, new Delhi *National Institute of Public Finance and Policy New Delhi*, No.3-7.
- Danesh Jafari, D., Babajani, J. & Karimi, S.(2014). Assessing the sustainability of financial and income resources of Tehran municipality. *Quarterly Journal of Urban Economics and Management*, 2 (7), 16-34. [in Persian]
- Danesh Jafari, D. & Karimi, S. (2011). A comparative study of the sources of income and financing of Tehran municipality with a number of important cities in the world. *City Economics Quarterly*, 3 (11), 24-38. [in Persian]
- Dirie, I. (2015). Municipal finance: Innovative resourcing for municipal infrastructure and service provision. In A report prepared for commonwealth local *government forum in cooperation with ComHabitat*.
- Fletcher, J., & McArthur, D. (2010). Local Prosperity: Options for Municipal Revenue Growth in British Columbia. Think City.
- Gross, M., & Wolny-Kiii kka, A. (2021). Public real estate resource—a burden or a source of income? A study of municipal land management in Poland. *Land Use Policy*, 106, 105447.
- Govinda, R. M., Bird, R.M. (2010). Urban governance and finance India, University of Toronto, new Delhi *National Institute of Public Finance and Policy*, New Delhi, No. 7-9.

- General Department of Revenue Recognition and Collection of Hamedan Municipality. (1401). *Comprehensive plan of sustainable incomes and other financial resources of Hamedan municipality*. [in Persian].
- Hadi Zenouz, B. (2008). Strategic planning of Tehran city, study plan for reforming the income system of Tehran municipality, *deputy coordination and planning of Tehran municipality*. [in Persian]
- Hassanzadeh, A., & Khosrowshahi, P. (2008). Efficient financing model for municipalities of big cities (case study of Tehran municipality). *The first conference on municipal finance, problems and solutions*. [in Persian]
- Islamic Council (1401). Law on Sustainable Income and Expenses of Municipalities and Villages, 1-18. [in Persian]
- López González, M., & Mesa Callejas, R. J. (2008). Improved local public finance: the case of the municipality of Medellín, 2002 -2005. *Cuadernos de Administración* , 21 (35), 327 -351
- Mozafari, G., Papli Yazdi, M. H., Vathouqi, F., & Hataminejad, H. (2015). Presenting a model for stabilizing the revenue system and providing financial resources for municipalities (Tehran Municipality). *Geographical Research Quarterly*, 31(4), 25-44. [in Persian]
- Montazeri, R. & Khodaei, Z. (2011). The role of sustainable financial resources in the revenue sources of municipalities, *City Economy Quarterly*, 4 (13), 25-39. [in Persian]
- Mousavi, M., Sarwar, R., & Bagheri Kashkouli, A. (2011). The strategy of improving the revenue management of small municipalities with an emphasis on budgeting (case study: Shahadieh Municipality). *Quarterly Journal of Urban Management Studies*, 3(5), 109-127. [in Persian]
- Overton, M., & Bland, R. (2017). *Exploring the linkage between economic base, revenue growth, and revenue stability in large municipal governments*. Lincoln Institute of Land Policy, Working Paper WP17MO1, pp. 1-28.
- Narasafhani, R., Akhundi, R., Shahidi, A., & Shiri, H. (1389). Analyzing the performance of Isfahan municipality in terms of stable and unstable incomes (1375-1388) along with presenting new solutions. *The third conference on municipal finance, problems and solutions*, Tehran. [in Persian]
- Richiedi, A., & Tira, M. (2020). Municipal budget management and the generation of urban sprawl. A case study of the lombardy region (Italy). *Planning Practice & Research*, 35(2), 169-184.
- Sharzei, G. (2008). Knowing and analyzing the sustainability of the revenue items of the country's municipalities. *Urban Management Quarterly*, 6 (20), 23-37. [in Persian]
- Sharzei, G., & Majed, V. (2011). Sustainable financing of the city, how to finance. *Sustainable Urban Development*, 2, pp. 299-316. [in Persian]

- Sohrabi, R., & Safari, A. (2019). Identifying and ranking the most important methods of providing sustainable municipal income using MCDM techniques (case study: Hamedan Municipality), *Urban Economy*, 4(2), 110-92. [in Persian]
- V., Hkkkkv,, J., vvvvvvvv ,, & Urííí kvv,, .. (2020). Revenues of municipalities as a tool of local self-government development (Comparative study). *Administrative Sciences*, 10(4), 101.
- Zakari, M., Shoja, H. & Asghari, H. (2016). Factors affecting local governments' access to sustainable sources of income; Study case: Firuzkoh municipality. *Journal of Urban Management Studies*, 4 (11), 56-47. [in Persian]
- Yeganegi Dastgardi, V. (2019). A look at the role of urban development agencies in providing financial resources to municipalities. *Shahr Economy Magazine*, 34, 33-74. [in Persian]
- Zeyari, K., Mehdi, A., & Mahdian Bahman miri, M. (2012). Studying and understanding financial resources and providing solutions to improve the sustainability of municipalities' income; Mahabad municipality research case. *Urban Management*, 6(31), 107-124. [in Persian]

